

Amerikalılar,
«Kalkınma plânını
biz hazırlayalım»

diyorlar

BUHRAN
TUSTAV

MADEN ZENGİNLİKLERİMİZİ KORUYALIM

ZENGİN KAYNAKLARIMIZ VAR!...

Yakın zamana kadar Türkiye'nin önemli maden zenginliklerinden yoksun olduğu düşünüldürdü. Bu görüş şimdi değişmeye başlamıştır. Anlaşılmıştır ki, Türkiye, bütün Avrupa'nın ihtiyacını karşılayabilecek dünyanın en zengin boraks kaynaklarına sahiptir. Volframda dünyanın en önemli dört ihtiyatından biri Bursa civarındadır. İki yıl önceye kadar fosfat yok sanıldığı halde Diyarbakır - Mardin arasında zengin fosfat kaynakları bulunmuştur. Bu kaynaklar yakın bir gelecekte fosforlu gübre ihtiyacımızı karşılayabilecektir. Karadeniz kıyılarında ümit verici bakır cevheri kaynaklarına rastlanmıştır. Halen ticari bakımından bir değer ifade etmemekle beraber memleketimizde nükleer çağın değerli madeni olan uranyum da mevcuttur.

Türkiye'nin maden zenginliklerinin yavaş yavaş ortaya çıkmasıyla birlikte, milletlerarası tekellerin maden kaynaklarımıza olan istahları artmıştır. Hükümetlerini de arkalarına alan bu tekeller, yeni bir maden kanununun çıkarılması için çaba göstermektedirler. Amerikan Yardım Teşkilatının telkinisiyle ve sağladığı teknik yardım fonlarıyla madenlerimizi petrolde olduğu gibi milletlerarası tekellere peşkeş çeken bir tasarı ortaya konulmuştur. Eserin müellifi Mr. Ely «Tasarıyı hazırlarken yüz yabancı maden şirketine danıştım» diyerek, gündelen maksadı safça açıklamıştır. Mr. Ely, Hükümete sunduğu tasarıda da «Petrol Kanunu'nu örnek aldım ifadesini kullanacak kadar samimi davranışmaktadır.

Türkiye'ye yardım veren ülkeler hükümetleri, başta Amerika olmak üzere, tasarıının bir an önce kanunlaşması için memleketimizi zorlamaktadırlar. İnönü Hükümeti, bu baskılara karşı direnmıştır. Sayın İnönü, «Petrolü kaptırdık, bari madenlerimizi kurtaralım» gerekçesiyle direnmıştır. Yeni Hükümeti de kamu oyunun bu konularda artan hassasiyetini gözünden tutarak Mr. Ely tasarıının yerli uzmanlarca hazırlanın, fakat meselenin esasını kavramaktan uzak tasarı ile birlikte, bir komisyonda incelemesini şimdilik uygun bulmuştur.

ARTAN İSTAHLAR

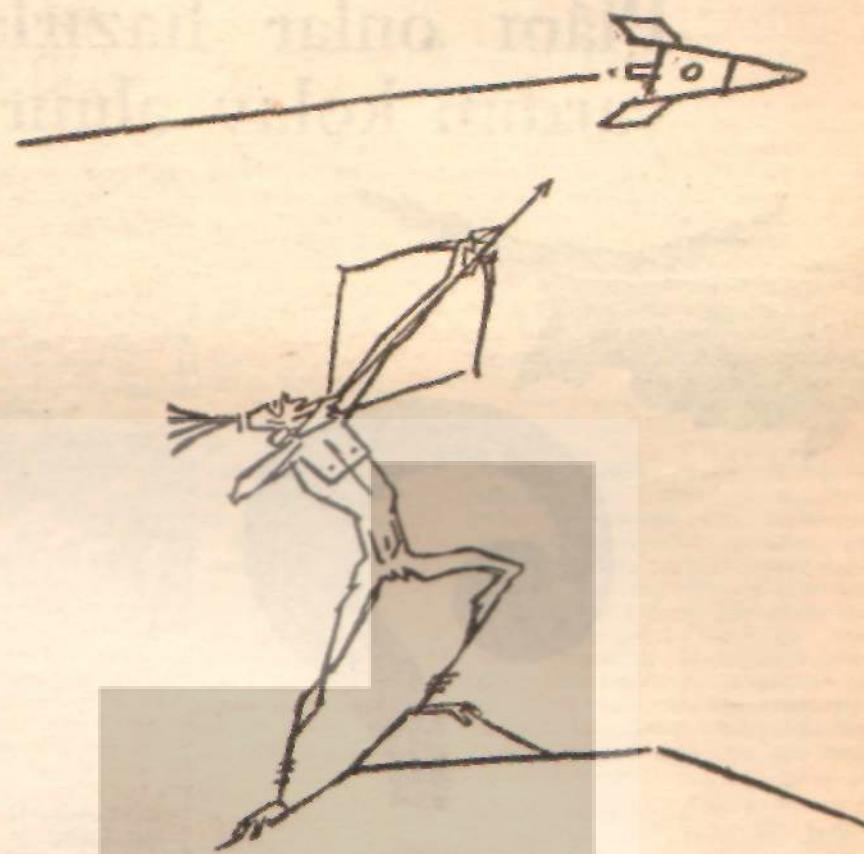
Bugünkü Maden Kanunu da, kaynaklarımızın, yabancı şirketlerce, bol sayıda ruhsat elde ederek kapatılmasına engel değildir. Yabancı Sermaye Kanunu, kâr ve sermaye transferi konusunda en geniş serbestiyi tanımaktadır. Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi her çeşit mûraacaata kolayca yeşil ışık yakmaktadır. Fakat milletlerarası tekeller, bu kadarla yetinemekte, devletin kamulaştırma hakkını kaldırın, Etibank gibi devlet teşekkürlerini tam bir üvey evlât durumuna düşüren ve elle-rini kollarını sallıyalarak yurdumuzuza gelmelerine ve müthiş kârlar saşlamalarına imkân veren bir Maden Kanunu istemektedirler. Mr. Ely tasarı bu maksatla hazırlanmıştır.

Aslında bir maden kanununa, daha doğrusu maden dâvâmizi millî menfaatlerimize uygun yeni bir görüşle ele almamıza gerçekten ihtiyacımız vardır. Her şeyden önce, madenlerimizin en kısa sürede bulunmasını ve işletilmesini sağlayacak, geniş yetkilere ve imkânlara sahip dinamik bir maden teşkilâtı kurulmalıdır. Bu teşkilât, yerli yabancı teşebbüslerin maden kaynaklarımıza çabuk ve yüksek kâr endişesiyle tahrip etmelerini önleyebilmeli ve onları madenlerin en kısa sürede işletmeye zorlatabilmelidir. Ayrıca, son üzücü olayların da gösterdiği üzere, madenlerimizde işçilerin güvenliğini koruyacak geniş ve köklü tedbirlerle ihtiyaç vardır. Teskilât, Çalışma Bakanlığımla birlikte gerekli tedbirlerin alınması için yararlı olacaktır. Böyle bir teşkilâtın kurulması hususunda herkes birleşmektedir. Anlaşılmayan husus, yabancı tekellerin millî menfaatlerimiz aleyhindeki faaliyetleridir. Dünyanın dört köşesinde zengin maden kaynaklarına el koyan milletlerarası tekeller, birçok halde, madenlerin işletilmesinden çok madenlerin işletilmesini önlemeye çaba içindedirler. Zayıf hükümetler den bol sayıda ruhsatlar elde ederek, emellerini gerçekleştirirler. Bunun örneğini petrolde gördük: Başka ülkelerde dünya ihtiyacının üstünde petrol üreten milletlerarası tekeller, memleketimizde geniş arama alanları kapatmışlardır, fakat petrol bulmaya, ya da buldukları petrolü işletmeye yaramamışlardır. Üstelik, buldukları petrolün Türk şirketi tarafından değerlendirilmesine karşı koymuşlardır. Zira milletlerarası tekeller, petrol bulmaktan çok Türkiye'ye yabancı petrolü satmakla ilgilenmektedirler.

BORAKS SKANDALI

Durum, madenlerimiz bakımından da petrolde olduğundan farklı değildir. Bir örnek bunu gösterecektir: Memleketimizde kamu oyuncu bilinmeyen, fakat 80 yıldır sürüp giden bir boraks rezaleti vardır. Yeryüzündeki boraks üretimi ve rafinajı, Borax Consolidated Ltd. adlı milletlerarası bir tekelin elindedir. Bu tekel, dünyada bir bor cehherinin yüzde 90'ını kontrol etmektedir. Rafinajdaki payı da yüzde 70'tir. Şirket, 1937 yılında Türkiye'ye gelip yerleşmiştir ve 1950 yılına kadar Türkiye'de tek boraks üreticisi olarak kalmıştır. Ama bu milletlerarası tekel, memleketimiz bütün Avrupa'nın Boraks ihtiyacını karşılayacak genişliğe sahip olduğu halde üretimi geliştirmekten kaçınmıştır. Üstelik, yabancı şirket, Türkiye'de boraks kaynaklarının tükendiğini bildiren sahte raporlar hazırlamıştır. Bu sahtekârlık belgeleri, resmi dosyalarda mevcuttur.

Neden Borax Consolidated Ltd. bor cehherimizi değerlendirmek istememiştir, neden sahte raporlarla cehherimizin tarafımızdan değerlendirilmesini önlemeye kalkışmıştır? Bunun cevabı açık: Zira milletlerarası tekel, Kuzey Amerika'daki bor cehheri kaynaklarını geliştirmiş ve dünya ihtiyacını oradan karşılama yoluna

TURHAN

«Hieroglyph» den

gitmiştir. Milletlerarası tekel, Güney Amerika'daki bor cehheri kaynaklarına da el koymuştur. Türkiye gibi orada da cehheri değerlendirmemekte, değerlendirilmesini önemsemektedir. Ancak Kuzey Amerika kaynakları tükenince sıra öteki kaynaklara gelecektir.

Türkiye'deki durum şimdilik biraz değişmiştir: Etibank ve birkaç yerli firma, 1950'den sonra bor cehherimizle ilgilenmişlerdir. Bu sayede sıfırdan başlayarak 400 bin ton üretim ve 100 bin ton ihracat kapasitesine ulaşmıştır. Ancak bunun üzerindeki, Türkiye'de kaynaklar tükenmiştir diye sahte raporlar düzenleyen yabancı tekel, madenle ilgilenmeye başlamıştır. Fakat bu ilgi, yine de, üretimi artırma değil, engelleme yolunda olmuştur: Milletlerarası tekel, özel sektör elindeki bir kısım maden alanlarını satın almış, ruhsat sayısını artırmış ve bazı yerli firmaları etkilemeyi başarmıştır. Boraks, NATO'nun staretejik mal listesine koydurarak ihracat imkânlarımızı daraltmıştır. Bütün bunlar yine de, geçici bir süre içinde fiyat düşürerek, yerli firmaları saldırmaya çalışmıştır. 1960'ta ton başına 60 dolar olan ihracat fiyatı, 27 dolara kadar indirilmiştir. Ama bu fiyatta dahi ihracat kârlı olduğu için yerli teşebbüs ve Etibank dayanabilmistiştir.

Şimdiki milletlerarası tekel, Türkiye'deki sermayesini artırarak daha ciddi bir rekabete girişme hazırlıkları içindedir. Bu maksatla Yabancı Sermaye Teşvik Komitesine başvurmuştur. Komite, bu konuda karar verme durumundadır. Eğer Komite evet derse, millî menfaatlerimize ihanet etmiş olacaktır. Toplunun ullanık çevreleri titizlikle bu meselenin üzerine eğilmelidirler.

DIŞ BASKULARA KARŞI KOYMALIYIZ...

Esasen milletlerarası tekel, zenginliklerimizi işletse bile, bundan memleket pek az yararlanabilecektir. Şöyle ki, bir ton cehherin maliyeti 14 dolar, ihracat fiyatı 27 dolardır. Eğer cehheri, yabancı şirket işletirse, 13 dolar farkı kâr olarak dışarıya götürülecektir. Biz işlersek ton başına 27 dolar döviz yurda girecektir. Tipki petrolde olduğu gibi: Yabancı şirketler Türkiye'de petrol bulup işlerse dahi, işletilen petrolün it-hal bedeline yaklaşan mikarda kârını dışarıya götürülecekleri için memleketimiz bundan yararlanamayıpacaktır. Üstelik petrol kaynalımlarının tükenmesi dolayısıyle, zararlı bölgeye görecektir. Bu sebeple, bir maden kanunu hazırlarken mesele, maden, zenginliklerimizin milletlerarası tekellerin tasallutundan korunması ve yerli teşebbüs en büyük önceligin tanınmasıdır. Halbuki yürürlükteki kanun ve elde mevcut iki tasarı, yerli ve yabancı teşebbüsü eşit tutmaktadır. Bu görünüşteki eşitlik, zenginliklerimizin milletlerarası tekellerde peşkeş çekilmesi demektir.

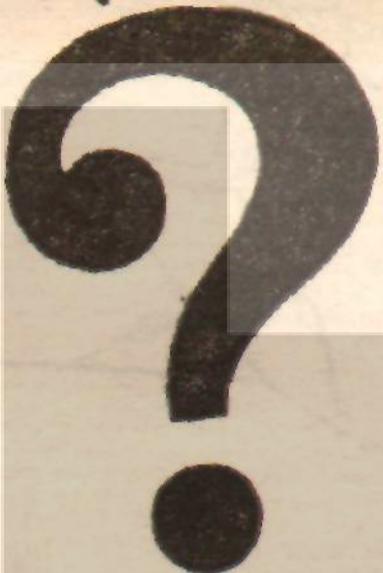
Mevcut iki tasarı da reddilmesi, yerli teşebbüs ve özellikle maden kaynaklarımıza değerlendirebilecek geniş teknik imkânlara sahip bulunan Etibank'a öncelik tanıyan yeni bir tasarı hazırlanmalıdır. Madende yabancı teşebbüs, ancak büyük sermayeye ve geniş teknik bilgiye ihtiyaç gösteren sınırlı hallerde ve çok sıkı kontrol şartıyla müsaade edilmelidir.

Millî menfaatlerimizi gerçekten korumaya niyetli, haysiyet sahibi hükümetler bu konuda her türlü dış baskiya karşı koyma durumundadırlar.

Doğan Avcıoğlu

Amerikalılar, «Kalkınma Plânını biz hazırlayalım» diyorlar...

Plâni onlar hazırlarsa,
yardım kolay alınmış!

BUHIRAN

Kıbrıs

Gidisi ayıldır gecektirilen Türk Değişimi Biriği, 28 Mart günü yola çıkacaktır. Makarios, bu kuvete karşı koymak mıdır? Karşı koyması, öyle görünür ki bir barbe, bir Türk-Yunan harbine yol açabilecektir. Bu sebeple günde bir böyle bir harp ihtiyatname göre, geniş askeri hazırlıklar yapılmaktadır. Türk hükümetinin bu konudaki tərt ve ırşat tutumunu değerlendirebileceği artuk düşünlü memektir. Makarios'un bu azimli tutum karşısında, Türk Birliğinin değiştirmesi için fazla güçlük çekmeyeceğini sanmaktadır.

Diğer taraftan Ada'da yer yer silahlı çatışmalar olmakla beraber çatışmalardan çok Rumların genel bir hazırlık hazırlığı içinde bulundukları endişesi gerginliği artırılmıştır. Rumlar, Türk köylerine hâkim tepeerdeki Birleşmiş Milletler mevzilerini ele geçirmiştir ve silah güçlerini artırmışlardır. Mursi hükümetinin Rumlara, Rus yapımı tank ve uçaksavar roketleri verdiği ırşatı söylemektedir. NATO'yu, Türk - Yunan görüşmelerini sağlamak üzere taraflarına bası yapmaktadır. Bu çerçevede tıçinde varılacak çözüm yolu, tıvızlı Enositen ibarettir. Enosite karşı olan ve Yunan egemenliğide bir Kıbrısu güvenliği için tıckalı gören bir Türkleyen bazı tıvızlar Karşılık da olsa Enosite yol açacak tıplere fazla önem vermemesi gereklidir. Adanın bağımsızlığını isteyen Türkmenin, Adanın bağımsız kalmasında menfaati olan bütün devletlerin desteğini sağlaması ve Kıbrıs müzakerelerinde bu devletlerin ağırlandıran azami ölçüde yararlanmaya çalışması lâzımdır. İnden, bu yol da ilk adımları atılmış. Bu yoldan dönerek tekrar Anglosaksonlara iyi niyetinden ve desteklerinden medet ummak, hayal kırıklığından başka bir şey getirmeyecektir. Zira Anglosaksonlar için Enositen başka çözüm yolu yoktur. Sadece Türkleyen kabul edilecek bir Enosis formülü bulmanın veya zamanla Türkleyi buna razı edebilmenin hazırlıkları içindedirler. Kıbrıs meselesi, eninde sonunda masa başında çözülecektir. Türkiye bu müzakerelerde, bağışlısus ülkelerin ve Sovyet Blokunun desteğini kazandığı ölçüde başarı sağlayabilir.

Son günlerde Devlet Plânlama Teşkilâtı uzmanları, Amerikan Yardım Teşkilâtına (AID) mensup heyetler tarafından sık sık ziyaret edilmektedir. Heyet içinde Edwin Cohn gibi, Devlet Plânlama Teşkilâtından «casuslu yapma» gerekçesiyle uzaklaştırılan uzmanların da bulunması, bu ziyaretlerin önemini artırmaktadır. Edwin Cohn, Spiegelglass adlı diğer bir Amerikalıyla birlikte ilk beş yıllık kalkınma plânnin hazırlıklarına katılmıştır. Ne var ki Spiegelglass'in pişânlama çalışmalarından eski AID Başkanı Van Dyke memnun kalmamıştır. Van Dyke, günlerden bir gün Spiegelglass'a çağrıarak «Devlet Plânlama Teşkilâtından yeteri kadar haber getiremiyorsun» diye plânlamanın bu yabancı uzmanının zararlı olduğunu, Spiegelglass'in Van Dyke'a cevabı sert olmuştur: «Ben teknik adamım, casus değilim». Bu sert cevapın sonra, teknisyen Spiegelglass, Devlet Plânlama Teşkilâtındaki işini terkederek, Robert College'de görev almıştır. Spiegelglass, ayrılsız sebebini o zamanın DPT. Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu açıklamıştır. Buna üzerine, Ziya Müezzinoğlu, Van Dyke'nin çalışmalarından memnuni kıldığı öteki uzman Cohn'u da Devlet Plânlama Teşkilâtından uzaklaştırılmıştır. Şimdi tekinci haber teknisyen olarak sıfır sayılmalıdır — tekrar Devlet Plânlama Teşkilâtında odaları dolasmaya başlamıştır. AID'nin bu sadık habercisinin, Devlet Plânlama Teşkilâtı uzmanlarının, yükünü hafifletecek çok cazip teklifleri vardır. Habercinin, D.P.T. deki sektör çalışmalarıyla ilgili teklifi şudur:

«Biz AID olarak sektör çalışmaları yapıyoruz. Siz de yapısınız. Aynı iş iki defa yapılım oluyor. Buna ne ihanet var? Burakın sektör çalışmaları anahatlarıyla biz yapalım, tekerleyle sizi uğrasın. Hem böylece çok daha kolay yardım alırsınız. Zira bittiyorsunuz ki biz yardım, plâni inceledikten sonra veriyoruz. Bu yüzden zaman geçiyor, işler uzuyor. Sektör plânlarını biz ha-

Ziya Müezzinoğlu ile Van Dyke

zılsak işler kolay olur. Haberci teknisyen Cohn, haberçilere has futursuzlukla, AID'nin Kalkınma Plânnâ el koymak istedigini açıklamıştır. AID'nin büyük Amerikan tekelleriley olan sıkılığı düşünülürse, bu yoldan Türk ekonomisi Amerikan tekelleri yararına plânlansın olacak. Esasen, şartlı yardımla dayanan Kalkınma Plântı, milletlerarası tekellerin etkisi altında dayanıksız AID, doğrulan doğruya plâm yapmak istemektedir!

Ereğli - Çelik için Meclis arastırması

Haftanın başında, Ereğli - Çelik'in çelikhanesi de işletmeye açıldı. Sanayi Bakanı açılış mesajında, tesis için kredi veren dost memleketlere, özellikle Amerika ya gülüklerini sundu. 3 milyarlık kazığın baş tertipçisi Koppers'i övdü. Daha sonra çelikhanenin, İdare Meclisi Başkanı Dâniş Koper tarafından açıldı. Fakat daha ö-

ce Ereğli - Çelik hakkında bir Meclis araştırması, Sanayi Bakanı rağmen açıldı.

AP'lı Bakanın bosuna gitmeyen araştırma teklifi, AP'nin dikkatli milletvekillerinden Reşat Özarda tarafından yapıldı. Ortada devlet garantisini, devlet parası ve devletin sağladığı imtiyazları kurulan, devletin içinde 51 hissesine sahip olduğu bir şirket vardı. Bu şirket hakkında aylardır bir sürü yolsuzluk iddiaları ileri sürülmektedir. Meclis meseleye el koymayı reddi. Ne var ki, Başbakan Yıldırım, Demirel'in yakın çalışma arkadaşı olan Sanayi Bakanı, bu masum teklifi ahlâksız bir «özelcilik» anlayışıyla karşı koymuştu. «Meclis araştırma tekliflerine konu teşkil eden hususlarda istisnalar bulunur. Mesela özel hayat, haberleşme gibi hususlarda Meclis araştırma yapmadır. Ereğli - Çelik şirketi de kendine has özel bir kanunu kurmuş özel bir şirket. Bunun hakkında araştırma yapılmaz.»

Amerikada bile mevcut olmayan bir özelciligi savunan Sanayi Bakanına, Özarda ve Coşkun Kirca gerekli cevapları verdiler. Kirca şöyle diyor: «Meclis, araştırma yapmakta yetkilidir. Özel teşebbüsün en çok değer kazandığı Amerikada bile özel hukuk tützeli kişileri ve hatta gerçek kişileri hakkında parlamenito sık sık sraştırmaya şar. Anayasamızda özel teşebbüslü millî iktisadın gereklerine göre işlemesini sağlamak için devletin tedbir alacağı hükmü vardır. Kaldı ki Ereğli - Çelik alelace bir şirket değildir, nevi'si şahsına mülâhîs bir kuruluştur. Ereğli - Çelik gerçekte özel teşebbüs sayılabilir. Çünkü sermayesini yarısından fazlasının devlet karşılıklıdır. Bu şirket, kamu yararı ile üyesine ilgili bir kuruluştur ki, devlet daha işin başında ileride bu kuruluşu devletleştirmeyeceğine dair teminat vermek surâde bir bırakılmıştır. Çünkü bu kuruluşun kamu yararını etkilediği açık bir gerçektir. Devlet her yıl bütçesinden bu kuruluşu sâbânsiyone etmektedir. Mülâsesinin ortaklarına her yıl verdiği yüzde 6 kâr devlet beş yıl garanti etmiştir. Kurum her nevi vergi ve resimlerden muaf tutulmuştur. O halde bu şirket devlet içinde devlet değilse ve eğer devlet bu kuruluşta bâlyâk ölçünde yardım ve ortaksa, Millet Meclisinin bu konuda bir araştırma girmesi, parlamentonun en tabii hakkı olmak lâzımdır.»

Kıbrıs'ta Türk mücâbitlerden bir grup

Eregli - Çelik Yönetim Kurulu Başkanı D. Koper

AP İl Ozarda AP'ün özerki Sanayi Bakanına mütteffik egemenlik konusunda gerekten derdi verdi: «Sayın Bakanın böyle üç milyarlık memleket kalkınmasına yakından ilgili, ödemelerinizi eğri devlet veya iştirakları tarafından yapılmış bir mülkesseyi özet bir şıkkettir, Meclis araştırması yapalıma diye kenara itmesindeki gerkeyi anlıyorum. Kendisinden önceki Sanayi Bakanı Muammer Erten, gerçekten büyük bir niyet göstermiş, işi murakip-

kip değiştirmek zorunda kalmıştır. Meclis'in kararına verilen 100 milyonların hesabını Millet Meclisi sormayacaksa, bu kılftan ve bu salonda milli iradeinden bahsetmek mümkün değildir. Biz bu meseleye parlamento olarak eğilmezsek, millet malını ve parasını, babalarının malı ve parasını, gibi diledikleri şekilde tasarruf eden veya ceplerine indirenlere çarpar edenler, rahatça dolasma imkânına kavuşacaktır. Sıristi-mailer ortaya çıkarıldığı takdirde memlekete hizmet edilmiş olacaktır.»

Ozarda, bundan sonra yolsuzluk örnükleri verdi: Kurumun başında bulunan şahsin ve arkadaşlarının fabrikaların temel inşaatında matelsiz kimseleri bu işe memur ederek 8,5 milyon lira aksatın para kazandıklarını ileri sürdü. 11 milyon lira pahalı teklif veren hale edilen liman inşaatının, ayrıca 8 milyon lira daha fazla harcamaya yol açtığını anlattı. Kireçtaşı ihalesindeki tutumun, büyük zararlarla yol açabileceğini belirtti. Yarı mamul ithalinde yolsuzluk üzerinde durdu.

YARI MAMUL YOLSUZLUĞU

YON okuyucuları, yarı mamul yolsuzluğunu eski Sanayi Bakanının açıklamaları dolayısıyla biliyor. Muammer Erten, 1964 Temmuzunda ithal malı yarı mamullü isleyerek üretimi geçeceğini bildiren Ereğli-Çelik'in bunu yapamyrak nasıl bir sıkıntıya ve karaborsaya yol açtığını açıkladı. Şirketin memleket ekonomisinin sarsan gecikmesinin sebebi şudur: Ereğli-Çelik yöneticileri, yarı mamul ihalesini hılli gecikmeden sonra 300 bin dolar ucuz fiyat veren firmayı reddip arzuladıkları firmaya vermişlerdir. AID ihaleyi yenilemiştir. Ereğli -

Sanayi Bakanı A. N. Erdem
«Özelciyiz, özelci...»

lar vasisiyle inceletmiştir. Ama böyle üç milyarlık bir mescede için 300 lira aylık murakiplar kullanılmaz. Eski Bakan bu yüzden sekiz ayda üç defa mura-

GERÇEK SAYGISI

DIŞ TİCARET, AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER ve AMERİKA

Az gelişmişliğin, geri kalmışlığının bütün sebepleri yakın zamanlara kadar yalnız o az gelişmiş, o geri kalmış ülkenin iç şartlarıyla açıklanır. Sermaye azlığı denirdi, eğitim katlığı denirdi. Sermaye azlığı denirdi, eğitim katlığı denominatedler var, hâli de gelişmişlikten kurtulmamızı köstekleyen dış etkileri gözden saklamaya çalışanlar var. Ve belli ki daha bir nice zaman alacak da. Buna, adlarının başına «profesör», altına da bismen ne partisinden bismen ne kuruluşu olduğu kaydederek ödevlerine devam edecekler.

Ne var ki adlarının başına ve altına birkaç sıfır ekleyen bu adamların çırpmalarına rağmen, bunların savundukları çevreler ışığında hızla bir kokuşma ve çürüme içinde ki, gerçekleri saklamak artık pek kolay değil.

Az gelişmiş ülkelerin kafalarına dank eden büyük gerçek şu: gelişmiş kapitalist ülkeler, kendileri sistemlerini, ancak az gelişmiş ülkeleri sömürerek devam ettirebilirler. Bunun bir yolu bir koyup iş almaksi (Buna yabancı sermayenin geri kalmış ülkeleri kalkındırmak üzere yatırım yapması deniyor!) öbür yolu da dış ticaret yolu ile, fiyatları diledikleri gibi tespit ederek, az gelişmiş ülkeleri sömürgülecek nesli kalmışsa onu sömürmek!

Birleşmiş Milletler Teşkilatının ticaret ve gelişime üzerinde düzenlediği bir konferansı (Haziran 1964) notlarını okuyorum. «Genel ilkeler ve özel ilkeler» başlıklı ek'te, Konferans, gelişmeyi kolaylaştmak amacıyla müilletlerarası ticaret ilişkileri ve ticaret politikaları için tavsiye ettiği ilkeler var. Bu ilkelerde hangi ülkelerin kabul, red edilmesi oyu vermekle de belirlenmiş.

Birinci genel ülke şu:

«Her memleket, halkın refahı ve ekonomik gelişmesi için, tabii kaynaklarını serbestçe kullanmak ve diğer memleketlerle serbestçe ticaret yapmak egemenliği hakka sahiptir.»

113 devlet bunu kabul etmiş, 2 devlet çekimser kalmış, 1 devlet red oyu vermiş. Bu tek devlet, Amerika'dır.

İkinci genel ülke şu:

«Ekonomik ve sosyal sistemler arasındaki farklar üzerine kurulu hiçbir ayrim yapma olmazsa. Ticaret metodlarının uygulanması bu ülkelerle uyusma halinde olacaktır.»

96 devlet bunu kabul etmiş, 16 devlet çekimser kalmış, 3 devlet red oyu kullanmış. Bu üç devletten biri Amerika, öbürleri Kanada ve Batı Almanya.

Üçüncü genel ülke şu:

«Her memleket, halkın refahı ve ekonomik gelişmesi için, tabii kaynaklarını serbestçe kullanmak ve diğer memleketlerle serbestçe ticaret yapmak egemenliği hakka sahiptir.»

96 devlet bunu kabul etmiş, 18 devlet çekimser kalmış ve 4 devlet red oyu kullanmıştır. Bu rört devletten biri Amerika, öbürleri Avustralya, Kanada ve İngilteredir.

Dördüncü genel ülke şu:

«Ekonomik gelişme ve sosyal ilerleme, bütün milletlerarası camianın ortak kayığı: osmanlı ve refah artırarak, milletler arasında işbirliğini ve barışçıl ilişkileri sağlaması gereklidir. Sonuç olarak, bütün memleketler, bittiği dünyada ekonomik gelişmeyi hızlandıracak ve, özellikle, gelişmiş ülkelerde yolundaki ülkelerin hayat seviyeleri arasındaki ayrimi azaltmak için, gelişime yolundaki ülkelerde ortalamaya geliri düşünen bir şekilde artırmak zorunlu ile başdaşan bir gelişime hızını kolaylaştırıcı bir ekonomi politikası, içinde ve dışarda, uygulamaya girişirler.»

98 devlet bunu kabul etmiş, 17 devlet çekimser kalmış, yalnız 1 devlet red oyu vermiş. Bu tek devlet, Amerika.

Devam etmeye lütfum var mı?

Ha, no dersiniz? Amerikan sermayesyle Türkiye'yi kalkıtaracak politikacılar, iş adamları? Yabancı sermaye övgüsü üniversitede profesörler? Ne dersiniz? Kafaları sömürgelenmiş sahte aydınlar?

Fethi Naci

Çelik yine 300 bin dolar ucuz fiyat veren firmayı bırakıp işi pahalı fiyat verene iade etmiştir. Yöneticiler, «Fiyat 300 bin dolar pahalıdır, fakat malın tamamını Türk gemileriyle taşıtmak 500 bin dolar döviz tasarruf edeceğiz» dediğinde, Maliye Bakanlığına etmeleridir. Ne var ki, AİD'nin finans ettiği ihalelerde, yalnız yarısı Amerikan bayraklı gemilerde taşınmaktadır. Bu sebeple, 512 bin rojat navlun fiorel 5 denmiştir.

Yöneticiler, ihaleyi hemen yapıştı, ithalat daha ucuz gereklecekti, hem de Temmuz 1964 te üretimi başlayabilecekti. Üretim, bu sebeple en az beş ay ge-

riye kalmıştır. Gecikmeden doğan zararın 100 milyon liraya ulaşmıştır, şirketin Amerikan mülkavilileri dahil hesaplamaktadır.

Ozardan açıkladığı bu yolsuzluk örneklерinden sonra, yeniden söz alan Sanayi Bakanı, «Konumum yanlış anlaşıldı» gibi sözlerle durumu kurtarmaya çalışıyordu. Bu sene bisikletlerin yanında 51'inci yılında yaşa Stocerbank ve Karabük gibi devlet işerricklerinin ismini bağılı olacaktı. Bu da hikayetin, meseleni titizlikle ele alınmasını gerektirmektedir. Fakat Meclis araştırması, meselenin görüldüğü fizre Sanayi Bakanı, «Özel hayatı ve özel teşebbüslerini korşamayız» gibi ters bir tutum içindedir.

Eregli - Çelik çelikhanesi inşa halinde
100 milyona pallavaşın gecikmesi

Süleyman Demirel

KÖYE DIŞ YARDIM

Geçen günlerin birinde radyoda mı, gazetelerde mi söyle bı haber vardı: «Köy kalkınmamız için genel dış yardımlar sağlanır. Bu dış yardım, köyle ilgili olarak, su işlerinde kullanılacak ve A.I.D. köylerin elektriklendirilmesine yardım edecekmiş.»

Dalga geçtiniz mi, manav kesekâğıdına hemen çırılık elmalrı dolduruyor. Bazı haberlerde ben, bu çırılık elma kokusunu alıyorum. Bir: haberin sunulmuş biçimine, ikinci: haberin temelinde yan felsefeye takılacağım. Sunulmuş biçimle denilen istenilen ki: Bakın, sevgili, ölümsüz, batılı dostlarımız blize ligi göstermeye, kesenin ağını açmaya başladılar. Sonra dönüp köylü vatanداşları selâm: Bir takım yazarların kötülediği, gözden düşürmeye çalıştığı insancı, batılı, barışçı dostlarımız kalkınmamızla öyle ilgileniyorlar ki, köylerimize de感恩 el uzatarak, su, toprak, elektrik işlerinde de yardımımızı esirgemiyorlar. Bir çoksa dese ki: «Ne var yanı bunda? Köylerimizin susuzluktan kırıldı! bı gerçek değil mi? Topraklarımıza akıp gittiği söylemüyor mu? Köylerimizin elektrikle işsizmasını istemiyor musun?»

Simdi temele inelim. Bir dış yardım genel olarak alırmı. Onun kullanılacağı yer, *kullanma biçimini, kullanma gücünü ulusun kendisi belirler.* Bakın, köylerimizin su işlerinin, toprak işlerinin, elektrik işlerinin yürütülmesinde su devleti yardım var, kalkınmamızdaki su kesimi su devlet sağladı, sağlayacak demek, dış yardım bağımlamak, dış yardım özelleştirerek dış yardım veren devletin propagandasını yapmak demekler ki, bu ikonice ulusal bağımsızlık ilkesi ile, sonra ulusal onur ile gelişir, çatışır.

Burada bir olay anlatacağım. Yıllarca önce, hekimlik yaptığı kasabada yoksul halk çocukların kutular içinde yağı almamış süt tozu dağıtıyordu. Bu kutuların üzerinde, belli bir biçimde su yazı okuyuyordu: Bu süt tozu, Birleşik Amerika Devletlerinin Türk halkına bir hediyesidir. Yani, bu sütlü çocukların içeren analarla, bu sütlü içen çocukların Birleşik Amerika Devletlerine dua edecekler, aman ne liy, ne insancı dostlarımız var diyeceklerdi. Sütlü tozları dağıtıla dursun, bır gün kasaba gecekondularında ofuran kadınlarından birincisini: «Bak, çocuğun besisiz, cılız kalınmış. Neden süt tozu içirmiyorsun ona? Hanı bedava dağıtıyorlar, o tozlardan?». Kadın: «Can kurban sana doktor bey!» demişti ve gene demişti ki: «O büyük devletin bu kadar sütlü varsa, neden kendi çocukların içirmiyor da bizlere gönderiyor, içilecek bir süt olsayı bize göndermezdi, onların içmediği sütlü ben niye içireyim bebeme, bebem artık mi içsin?..». Bu ulusal onurun yoksul halktaki sesiydi. Bu onuru dış yardımın aracılığına, savunuculuğunu yapanlar yitirebilirler, anlamayabilirlerdi, ama halk yitiriyor. Yoksul, yanık yarı tok yaşıntısı içinde bu onuru bir bilincaltı dreneli gibi saklıyordu. Türk köylene, yardım edici devletin adı da bellitler, dış yardımının akacağı haberini duyuncu bu olay akıma geldi. Az gelişmiş bir ulusun kölesiini suya, toprağa, elektriğe, ekmeğe ve işe kavuşturacak tek kalkınma gücü, o ulusun kendi gücü, kendi kalkınma bilinci dir.

Adını kutulara koyarak, kendi adını vererek gelen bir dış yardım, kendi çıkarlarını da, kendi yaşama felsefesini de birlikte getirir. Ulusal onur, bu çeşit bir dış yardım anlayışına köye olusun, gecekondunda olsun karşı çıkar. Kendi çıkarlarıyla, kendi felsefesiyle köye inen bir dış yardım, ulusal hayat felsefemizi de, ulusal kalkınma yolumuzu da, yanık kalkınmadaki kendi özür, bağımsız seçimlerimizde de yozlaştırır, engeller. Bu çeşit adı, kaynağı: belli bir dış yardım, yanık uluslararası bir dış yardım Türk ulusunun hayat kaynağı olan köyü de, köylüyü de bağımlılar. Bağımlılamak amacını güder. En güzelini, 1919 Sivas Kongresinde, manda gönüllülerine karşı Mustafa Kemal söylemiş:

«Lehimize bu kadar iyi koşullar İleri siren Amerika Hükümeti bu şekildeki mandatelliği kabul etmemesine yanı buna katlanmasına karşılık, Amerika adına ne gibi yararlar ve çıkarlar sağlamış olacaktır?»

Ulusal Kurtuluş hareketinin bağımsızlık felsefesi bu sözlerde yatar.

Ceyhun Atuf Kansu

yeditepe

Sanatseverin
elden düşürmediği
tek dergidir.

Fiyat: 100 kuruştur. Yıllık abonesi 12, öğretmen ve öğrenciler 10, yabancı ülkelere 24 lira dir.

İsteyenlere parasız örnek sayı gönderilir.

POSTA KUTUSU 77 — İSTANBUL

Milli İstihbarat Teşkilatı

Millet Meclisi bu haftanın içinde Millî Emniyet Teşkilatını geliştirecek ve hukuki bir statüye kavuşturacak olan Millî İstihbarat Kanunu tasarısını öncelikle ve i-vetijile görüşmeye başladi. Hükümet, uzun süredir bekleyen bu tasarımu acele kanunlaştırılmıştı. Teorik olarak böyle bir kanunun derhal kanunlaştırılması gereken ihtiyaç vardır. Yalnız bu ihtiyacın farklı makamlara duyulması mümkünündür. Nitelikli müzakerelerde konuşan A. P. İl hatipler, tasarıyı, «Dış dumanlara karşı devletin güvenliğini daha iyi korumak şeklinde değil de, «icerideki sol eğilimlere karşı bir tedbir» gibi değerlendirmiştir. Bu sebeple, Millî Emniyet'in İslah etmeye karar veren Kral Hüseyin, ilk iş olarak Millî Emniyet fışlarının yakılmasını emretmiştir. Bu iş, başbakanın huzurunda büyük bir merasimle yerine getirilmiş

İhsan Gürsan
Yüzde 98 mutabık.

di, yeni bütçenin önemizdeki günler içinde parlamentoya sevkideğini açıkladı.

Eskisini beğenmeyenlerin ve hükümeti devirenlerin, bunun yerine getire getire gene eski bütçeyi getirmelerinin gereklisi de İhsan Gürsan'a ağızdan şöyle açıkladı: «Bütçeler, Beş Yıllık Kalkınma Plâni ile zaten ana hatları tesbit edilmiş durundadır. Bu bakımından bunların üstünde büyük ölçüde değişiklik yapmak imkânı yoktur.»

İhsan Gürsan ve yeni iktidar kendi göre bu gereklilik bulmasına rağmen, «Öyle ise eski iktidarın bütçesine kabul oyu vermemeen

gerekçi ne sorusuna cevap bulmuş değildir.

1965 Bütçe Kanunu tasarısı hazırlıkları böylece devam ederken, Hükümet beri yandan da Meclise bir başka kanun tasarısı sevketti ve bunu Karma Bütçe Komisyonunda kabul ettirerek Senato'ya gönderdi. Yeni tasar, «1965 Mali yılı bütçeleri kanunlaşınca kadar Devlet harcamalarına yetki veren 19/2/1965 tarihli ve 544 sayılı kanunda değişiklik yapılması dair kanun tasarısı» dir.

Yeni bütçe kanunlaşınca kadar, 1964 yılı bütçesi esas alınarak her ay geçen yıl bütçesinin onikide biri kadar bir parayı harcama yetkisi veren bu yeni tasarınn gerekçisi ise şöyledir:

544 sayılı kanun zaman darlığı sebebiyle acele hazırlanmıştır, tatkivatında zorluklar çıkmıştır. Onikide bir tahdidi dışında kalan teripter artırılmış, zorunlu hallerde limit tesbiti Maliye Bakanlığı'na takdirine bırakılmıştır. Böylece mutat yatırımlara imkân sağlanacak, zaruret halinde emanet ve ihaleten işlere alt tediyeye cevap vereilecektir.

Gelişler ise 1964 bütçesine değil, Maliye Bakanlığı'na belirtilecek teriptere kaydedilecek, Merkez Bankası'nın Hazineye açacağı kısa vadeli avansları da Mart ayının harcama aylarından biri olması dolayısıyle oranı yüzde 25 den yüzde 50 ye çıkarılacaktır.

Tasarı gereklisine göre bütçelin bu hususlar gerçekleşirse, «devlet mekanizmasının işlenmesi ve amme hizmetinin düzenli yürütmesi» imkân dahilinde girecektir.

Tasarı gereklisine göre bütçelin bu hususlar gerçekleşirse, «devlet mekanizmasının işlenmesi ve amme hizmetinin düzenli yürütmesi» imkân dahilinde girecektir.

NAZIM HİKMET

Kurtuluş Savaşı Destanı

Çıktı

10 lira

İstanbul Dağıtım: Serbest Dağıtım Ortaklığı, Ankara Caddesi No. 34, Cağaloğlu — İstanbul

Taşra Dağıtım: Sabri Özkar, Vilâyet İş Hanı, Ankara Caddesi Cağaloğlu — İstanbul.

(YON: 634)

YEŞİL RENKLİ NAMUS GAZI

AZİZ NESİN'in
yeni kitabı çıktı

160 SAYFA — 12 HİKAYE — 5 LIRA

DÜŞÜN YAYINEVİ — Cağaloğlu, Nuruosmaniye Atasaray No: 206 - İST.
(YON - 020)

Osman Böyükbaş bir gece eğlencesinde
«Siyaseten hasta»

Hükümete keyfi harcama imkânları vermesi bakımından siddetle tekit edildi. Ne var ki, Dörtlü ittifak tarafından itirazların hiç biri dikkate alınmadı ve tasarı bir yıldırım hiz ile kabul edilerek, Cumhuriyet Senatosuna sevkedildi.

Şimdî Hükümet, bu tasarıın kârnameşinden sonra 1965 Büyükeçisi ne kadar gecikirse geciksin, hiç bir endisë hissetmeden, her türlü Meclis denetiminden uzak istediği gibi harcama bulunuabilecek, devlet gelirlerini istedigi tertibe kaydedilecek ve dillerse rahatça enflasyona da gidebilecektir. Kısacası, Hükümet eline tehlükeli bir silah almıştır ve bunun özellikle seçimler arifesinde nasıl kullanılacağını kestirmek mümkün değildir.

Kabinetde çatlak

Urgüpîlinin dörtlü koalisyonunda gün geçmiyor ki koalisyon ortakları arasında bir anlaşmazlık, ufakta da olsa bir sirtılışme olmasın. İlk sirtılışme, CKMP'li Adilet Bakanı İrfan Baran'ın petrol ve su sanayinin devletleştirilmesi temennisini ileri sürmesiyle AP ile CKMP arasında çıktı. Urgüpîlinin CKMP'li Adalet Bakanı ile AP'li Sanayi Bakanı Ali Nallı Erdem ve Enerji Bakanı Mehmet Turgut, bu yüzdes birbirleriyle hayal atıştılar. Bunu AP'lı Çalışma Bakanının Koza olayları sırasında Zonguldak'ta geç kalmasından dolayı, YTP'lerin tenkileri takip etti. Derken MP'li İçişleri Bakanının Zonguldak yolunda, üç dört saat süren bir kahvaltı yapması A. P. illeri kızdırdı. Geçen haftanın sonunda ise, bu sirtılışmelerin en eğlenceli ortaya çıktı. MP Genel Başkanı Böyükbaş, kendi partisi olan Turizm ve Tanıtma Bakanı ile takıldı.

Başından beri TRT'ye dış geçiroğlu memenin kızınlığı içindeki Böyükbaş, bu özel kurumun başında saygı Zekai Dormanın TRT Genel Müdürüne dış geçirememesini bir türkili affedemiyo. Bunu için de MP'li Bakan Genel Merkeze çağırıp, TRT İşine bir çare bulmamı isted. Dorman, diliñin döndürülebilir ve cesaretinin yettiği kadar, geçimsiz başkanına, TRT'nin büyümüş bir kuruluş olduğunu, kendisinin bir denetim yetkisinin bulunmadığını anlatmaya çalışı, ama başarıya ulaşmadı. Böyükbaş, bunu üzerine MP'li bakanından, TRT'nin son aylardaki yayınlarının bandlarını getirtmesini, söyledi. Turizm ve Tanıtma Bakanı, bu işin söyleşilere yol açabileceğini, dehayla ile doğru olmayacağına hatırlattı ve bandları getirtip Osman Beyin kontroluna vermemi reddetti. Böyükbaş ise bu kadarcık bir işi bile beceremeyen bakanının istifasını isted.

Zekai Dorman canı sıkıktır bir hâlde evine döndü ve başılarını gidermek için bol bol ilaç aldı. MP'nin hıncı liderine gelince, kendi partisinden bir bakanı bile söz geçiremeyeince, bu işten dolayı sadece Dorman'a kızmakla kalmadı. Urgüpîliye ve öteki parti liderlerine de küstü. Cumartesi günü yapılan Liderler toplantısına hasta

olduğu gerekçi ile gitmedi ve yerine Kıbrıs gibi hayatı bir konudaki toplantıya katılmak fizere Ahmet Bilgiç adındaki milletvekili arkadasını gönderdi. Saat 15 deki toplantı hasta olduğu gerekçisi ile Başbakanın davetine rağmen katılmayan Böyükbaşın aynı gece Yozgat Gecesi adı altındaki bir eğlence gidip burada geç saatlerde kadar eğlensmesini haberli ise, ertesi gün, AP - YTP ve CKMP çevrelerinde büyük bir kızgınlık yarattı.

S. D. P. Kongresi

Sosyal Demokrat Parti İlk büyük kongresini, Kavaklıdere'deki Parti Genel Merkezinde yaptı. Genel Başkan Sıtkı Uluç'ın okuduğu faaliyet raporunda şu sözler var:

Dilnâda işlenmemis yeralı ve yerli servetleriyle meşhûl kalıp uyuyan, yabancıların daima istehâve ağızlarını sulandıran gericilikler arasında bulunuyoruz...

Ahîâklî ve serbest dış ticaret, yabancı sermayeyi teşvik, memleketi sâratle kalkındırma edebîyatı altında kimlerin ekmeğine yağ sirdürgümüz, Türk emeğini, Türk gülçünlüklerin hesabına harcadığımızın esterleri bazı ekâlivelerin Yunanistan ile Avrupa'daki refatlarında görülmeye, hâlâ da dâmatânda olan bazı çıkarcılar bir denemeden usanmayaarak ithalat ve ihracatın devlet kontrollünden dahi çıkarılmasını öne sürebelliyo. Ve bu uğurda devletler ve hükümetler oynamaya cesa retine kadar varâbiliyorlar.

Türk petrolünün yabancılarda sômîrlîmesine yol açan kanunlara el uzatınca, Türk yeralı servetlerinin millîleştirilmesi hâvaları hâlince görülmüyor yâlfer yâydalar afsusa çıkıyor.

Raporda Kıbrıs konusunda da şu sözler var:

«Türk asılılî Yedi Kıbrıs'ın tercihî dostları eline geçebilmesi için Yunan kuvvetlerinin adaya çıkartmasına göz yuman samîfîyesiz dostluklardan mertî karakte rîmî lebâb hoşlanmıyoruz. Türk müâdâhalesini ülkeyîlî tehdit ve ültimatoları şiddetle reddediyoruz.»

S. D. K. söylesileri

Sosyalist Kültür Derneği Genel Merkezince düzenlenen Cumartesi söylesilerinde geçen hafta Dr. Melih Tümer «Üçüncü Dünya, Dış Ticaret ve sosyalizme dair» konusunda konuşuyor.

Melih Tümer önce, birkaç yılın özellikle Cenevrede yapılan bir toplantıda ortaya çıkan Uçüncü Dünya, ya da az gelişmiş ülkelerin işbirliğinin varlığı olduğunu, az gelişmiş ülkelerin işbirliğinin devletteşmesi ile kalkınmanın bütünlüklerinin yerine getirileceğini savunmak hatalıdır dedi. Kalkınmanın, ancak sosyalizmini bütünlük olarak benimsenmeye mümkün olacağının da sözlerine ekledi.

S.K.D. nin bu Cumartesi günde

sözleşmesini Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Doçentlerinden Dr. Suat Aksoy, «Toprak Reformu» konusunda yapacaktır.

TİP'in bildirisî

TIP, Amasya Yeniçeltik kömür ocağı faciası üzerine bildiriyi yayımladı:

Amasya Suluova İlçesi Yeniçeltik Linyit Kömür İşletmesi'nde dün sabaha karşı 69 işçi kardeşlerinin ölümüne sebep olan feci

POLİTİKA ve ÖTESİ

DEVLET İÇİNDE DEVLET

Türkiye yavaş yavaş Ripley'in «Garipkiler ULKEDEKLİ kılığında sokulmak istemektedir. Mecliste şartlı soygun ve yolsuzlukları bir son vermek» diyenlere, en sorumlu ve yetkili kişilerin karşı çıkmaktadır. Bir milletvekili «soygun ve yolsuzluktan» söz ediyor, sorumlu ve yetkili çekiyor, şir ketin özel bir kanunu kurduğunu, Meclis arasına temasına tabi olmayacağı söylüyor.

Aynı partiden, aynı kurallara tabi olan ikisi insan arasındaki görüş farkı da. Sorumlunun özel sektörden, yabancı sermayeden yana olmasını anlıyor. Fakat özel sektörün ve yabancı sermayenin Türk ulusunun çoğunluğunu sömürmesinden, devlet içinde devlet olmasını istemeden yana olmasını hiç bir zaman kabul edemeyiz. Çünkü sorumlunun bu mevki Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini bu hükümetin sınırları içinde yaşayan halkın coğullunu savunmak için geldiğini kabul ederiz.

Sorumlu aynı partiden araştırma yapılmaması latınlardan milletvekilini aynı partiden, oturumu yöneten başkanı aynı partiden olduktan hâlde bir türlü anlaşmaya varamıyorlar. Hem de millî çikarlarla söz konusu olan bir konuda: Nişâbet, oturumu yöneten başkan dayanamıyor ve serice soruyor:

«Siz bu komisyonun kurulmasını istemiyorsunuz?»

Caresizlik içinde kaldığını anlayan sorumlu, calış bir sesle:

«İstiyorum.» diyebilir.

Bu «İstiyorum ve istemiyorum» un bîle sorusunu konusu olmaya gereklidir. Çünkü tartışma öylesine millî çikarlarla aleyhine olan bir düzleme geçiyor.

Millettâmâh ve parasını çarçur edenlerden malî olan konuda suçlamalar oldukça ağırır.

«Bir bu mesleke parlamento olarak eğilmezsek, millet mahmî ve parasını, babalarının malî ve parasını gibi dilekçileri şekilde tasarruf eden ve ceplerine indirenlere çarçur edenler, râha da dolasma fânikâna kavuşacaklardır.»

Millettâmâh ve parasını çarçur edenlerden söz ediliyor, bunun izerine parlamentonun eğilmesi isteniyor, sorumlu çekiyor, şirketin özel bir kanunu kurduğunu ve parlamentonun buna karışmasının söylüyor.

Milletvekili kendisi partisinden olan sorumluya yine kayanıyor ve sözlerini pekiştirmek için genişletiyor, diley ki:

«Bu memleketin fâkir bînîyeâlî kemîrenlerle karşı koymak, bu memlekette Meclisler görevlerini yapmaktadırlar dâyiînesîn de yerlesmelerdir.»

Sorumlular, emîlet parasını ve malî babalarının parasını ve malî imâcâsına çarçur edenlerden arkâ çikarlar, bu iddialar için Meclis araştırması yapılmasının engel olmak isterseler, «bu milletin fâkir bînîyeâlî kemîrenlerle» ebette cesaret gelir. Elbette bu milletin parasıyla, bu milletin gazetelerine abî ücretli İlâfan vererek, şartlı soygun ve yolsuzluklara son vermeâlî diyenler tehdit ederler. Bu memleketle yabancı sermaye arazileri, devletin içinde devlet varmışcasına sorumluları da kendilerinin avukatı belliyerek, meclisler, mil-

letvekillerine, meclisleri yöneten başkanlara karşı çıkarlar. Bol ücretli İlaç basımı, milletin haklarını korumaya yemin eden sorumlular sorumluları destekleyen bazı milletvekilleri ağzlarını açamazlar. Anayasada, devletin, özel tesebbüsâsi milî ekonomikin gereklerine uyacağına dair hükümleri varmış, sorumluların herseyden önce Ana yasaya uyumaları zorunlu bulunuymus, kamu oyu bu meselenin istirâbıyla yükliyimiz ve kayníyormus... Hepsi ama hepsi bu insanlara viz gelliyor.

Utanmadan özel bir kanuna kurulduğu ve meclisin bu şirketi denetleyemeyeceğini, eğer bir yolsuzluk varsa bunun şirketin ortaklarını İlglendirdiğini söylüyebiliyorlar. Nerede kahyâr millî bağımsızlığına, millî çikarlarımıza, parlamentonun hükmünlük haklarına asla dayanamıyor ve soruyor:

«— Meclis karar ile verilen yüz milyonlarmış hâlde millet meclisi sormuyacaksa, bu kursude (Millet Meclisi Kârâsi) bu salonda (Millet Meclisi Salâmu) millî irâdeden bahsetmek mümkün değildir.»

O kârâsi'nin bulunduğu o salonum Başkanlık divanı arkasında ise «egemenlik kayıtsız şartlı şartlıdır.» Levha: asıldır ve sils olsun diley asıl manûstır.

O salonda oturan milletvekilleri ise, daha bu salona girenlerken, «Devletin bağımsızlığını vatanın ve milletin bütünlüğünü koruyacaklarına, milletin kayıtsız şartlı egemenliğine... halkın mutlu luğu için çalışacaklarına» dâir yemâ ederek oturmuşlardır. O levha oraya egemenliğin kimse alt of dujuhun hâlde hâlde makamı ile asılmıştır. Kafalarını kâldırdıklarında dâma bu levhaya görürler ve okurlar. Acaba sorumlu, şartlı levhaya dönük konusunu kim mi bâniyi unutmaktadır?

Özel sektörü, yabancı sermayenin bir ilkeye girmesini, orada kazanç sağlanmasının savunular olabilir. Fakat o ilkeye giren sermaye, milletin parasını çarçur ediyor, o ülkenin bağımsızlığını zedeliyor denildiği zaman, hiç kimse bu konunun açılmasını gerektirini, meclisin bâna hakkı olmadığını söylüyemez. Eğer millî sermayeden, millî çikarardan yana ise, önce kuşku yâlfer yâydalar. Eğer bir de omuzlarına millî sermayeyi, millî bağımsızlığı korumak görevi yüklenmişse lüle kuşkuya düşer, ardından ne konuşacaklarını, ne söyleyeceklerini hesaplar.

Görüyorsunuz ki, olsun. O sorumlu, partinin liderini de ilişkili bulunan, otun da adı karışan bir meşelede millî bağımsızlığından da, ulusal sermayeden de çok, parti menfaatini, parti kayısu tutuyor. Hem de kendi partisinden bir milletvekili iddiaları, kendi partisinden bir başkanının oturumu önemsemesinde...

Bosna Ripley'in gariplikler ilkesine dönmüyorum, döndürülmemiyorum.

Mehmed Kemal

vermiş bulunuyorlar.

İş şartlarının ve İşçimizin yaşayış düzeyinin bugünkü halde bırakılması Anayasamızın açık bir ihlali mahiyetindendir. Gerçekte, Anayasamız İşçimizin insanca yaşayacak bir şerefe kavuşturulması, iş emniyetinin sağlanması, işsizlikle gerçekte savaşılması, işçilerin ve ailelerinin insanların yaşayabilecekleri konutlarda oturmalı, işçi çocukların okul eğitimini, işçilerin savaşaklanmamış ve kösteklenmeyen gerçek grev ve toplu sözleşmeler hakkına sahip bulunmalarını emretmektedir. Bu anayasâ hükmünlü hükmüne yerine getirmekle ödevlidir. Bundan dolayı, gerek Zonguldak'da, gerekse Amasya'daki korkunç olayları asıl sorumlusu bu hükümleri bugünde kadar uygulamamış olanlar ve uygulamamış halâ ayak direyenlerdir.

Anacak bu feci olaylar işçi kardeşlerimiz dahâ büyük bir hızla bilinçlenmesine yol açacaktır. Çünkü bu olayların etkisi başta işçi kardeşlerimiz olmak üzere, bütün emekçiler insanca yaşama şartlarına kavuşturmak için kanun kovucusu durumuna gelmek, yâni Büyük Millet Meclisi ne girmek zorunluğunu daha çok şekilde kavrayacaklar ve seçimlerde oyalarını kendileri gibi emekçilere vereceklerdir.

69 maden işçi kardeşlerimiz geride kalan aile ve yakınlarının bütün acılarına bâlin kalıbmizle katılıyor.

BATICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER: VII

Niyazi Berkes, «**Batı'nın Medeniyetini Alırız» «Kültürünü Almayız» tartışmalarını inceliyor...»**

... Bu kültür Naci casusu, görüşlerini kafa arkadaşı Reşat Şemsettin ve Remzi Oğuz gibi sinsice değil, açıkça söylemekle bana birçok şey öğretilmiş oluyordu: O zamanın beri anladım ki, hars ve medeniyet çırıntıların en hafifinden, batılılaşma işini toplumda hiç bir değiştirmeye yapmadan, çarşıya gidip eve öteberi alır gibi, Avrupadan medeniyet malı almak, en komiğinden Hamdullah Suphi gibi, Suriye hacıağaları arasında nargile ve ibrikle çevrili sedirlerde Türk harsı oyunu oynamak, en ağırından da, Türk toplumunu Alman ve Amerikan medeniyetinin petrol kumpanyalarına ve sermaye konsorsiyumlarına ihale etmek demektir.

NİYAZİ BERKES

VIII. Türkçülük tepkisi

Bu yazının konusu, dünün tarihini bütünü ile yazmak değildir. Konumuz sadece üç nokta etrafındadır: «Batı», «Biz», ve «Değişim» meseleleri. Onun için burada Ziya Gökalp hakkında yazacağımız sadece bu konu ile ilgili olanlardır. Yoksa, onun gibi çok yanları olan bir düşünürün bu kadarcıkla bitirmek olmak iddiasında değiliz.

Gökalp, Batı uygarlığı ile Osmanlı veya İslam bireciliği arasında sıkışık kalmış peygamber, Batıcı, Osmanlıci ve İslâmcı alfabrangalarda, Türkîyenin baş dâvasının teccili etmiş halini görüyordu. Gökalp'ın yanları, dolaylı veya dolayısız, bu aydın gruplarının ve ideolojilerinin tenkitleri ile doludur. Onun nazarıda, İslâmcılar da dahil, bunların hepsi (benim deyişimle) alfabrangalı yanı Batı karşısındaki olumlu ve ya olumsuz kör-tepkiliğin çeşitlerini temsil eder. Onun için Gökalp bütün gayretini, halkçı veya toplumcu ayına yeni bir «mefküre», bir ideal verme işine çevirdi. Bu, ayına o zaman için yeni olan «millî» bir yön-verme işidir. Gökalp'ın en önemli olumlu yan budur.

Buna karşılık Gökalp'ın Osmanlı devleti şartları altında Batıcılık, Osmanlıcılık, İslâmcılık ve Turancılık akımları arasında yaptığı uzaştırma malarы yüzünden toplumcu görüşe aykırı hayâcılık ve akıcı bireycilik yanları vardır. Bu da onun olumsuz yanları barıştırıcı ve zamanla değerî kalmamış yanıdır. İleride Kemalizme geldiğimiz zaman onu ikinci yanının değerden düşüdüne göreceğiz.

GOKALPTE MİLLET ANLAYIŞI

Onun olumlu olan yanında en önemli bir kavramı olus kavramıdır.

Onun ulus kavramı ne Tanzimatçıların Müslüman ve Türkân gayri halâkların «millettâ», ne Namık Kemal'in Osmanlı milleti, ne İslâmcılar İslâm ümmeti, ve ne de Rusyalı Türkülerin Tatar veya Turan kavramı veya irkidir. Gökalp'ın bunların hepsinden ayrılan «millettâ» kavramı halâ bugün de bizim kabul ettigimiz, bilimsel anlamda en uygun, ve bugün için bir gerçek haline gelmiş olan bir kavramdır. Bugün bir ulus olarak varoluşun artik onun zamanında olduğu gibi bir özlem, hattâ bir imkânsızlık değil, bir olay, bir gerçekdir. Onun için bugünün milliyetçiliği bir ulus olma özlemi olamaz. Onun içindir ki bu anlamladaki milliyetçilik, Gökalp'ın anladığı anlamladaki ulus olmaktan memnun olmayan, londan gayri bir şeyin dâvâsını güven tımmetçilerin ve ya ırkçıların eline geçmiştir. Gökalp'ın anladığı anlamladaki ulus ise, ulusal kurtuluş savasının yaratığı, Atâtürkün gerçekleştirdiği ulustur; onun milliyetçiliği ise bu ulusu satmaya kalkanlara, onu geriye döndürmeye çalanlara, ve bunların dışarıda kalanlarla karşı toplumcuların güttüğü bir milliyetçilikti.

HARS VE MEDENİYET İKİLİĞİ

Gökalp'ın bu kadar başarılı bir ulus kavramına karşılık, bugün için olumsuz olan yanı ulus toplumu ile Batı uygarlığı arasındaki ilişkili devrimsel değişme yol ile ulusun kalkınması amacıyla uygun şekilde bulanmış olmalıdır. Fikirlerinin ırkçıların elinde talan edilmesinde, gericiliğe álet edilmesinde bunun büyük paþı olmuştur. Çünkü bir yandan İslâmcılar, bir yandan Batıcıların etkisi altında Gökalp hem uluslaşma anlayışı, hem batılılaşma anlayışı yanlış temellere dayan-

düktür. Onun zamanında bir ulus olarak Türk toplumu uluslararası sınırlardan geçmemiştir. Gökalp'ın ulus olma sadece aydim fikirde ölüyeceli bir yoldur; bunun için o buna «mefküre» adını takmış Bağımsız, kendi bütünlüğe ve iradesine bakın bir ulus olmama siyasi, kültürel, ekonomik, hattâ dini problemleri Gökalp, bu mefküre göre zihinde tasavvur edebildiği sekillerden farklı sekillerde ortaya çıkmış ve çözüm bulmuştur. Bunu bize gösteren Atatürk devrimleridir. Bu devrimler, Gökalp'ın beklediği sekillerden başka türlü, hattâ onlara zıt sekillerde ve yönlerde olmuştur.

Aynı şey batılılaşma meselesinde de gürür. Gökalp'ın batılılaşma halâ Namık Kemal'den beri gelen anlamsadır. Gökalp, gerek uluslararası ve gerek batılılaşma konularında İslâmcılar ve Osmanlıcılar farklı terimler kullanmasına rağmen, bunlar hakkındaki görüşü onların görüşlerinin etkisinden kurtulamamıştır. O da «biz» meselesi ile «batı» meselesindeki görüşü birbirine zıt iki görüş olmaktan çıkarılmış; hattâ ikisini yanına koymaya yani onlar gibi birini alıp ötekini atamadığından ikisi arasındaki teması teşvik etmek istediler. Atâtürk dönemi müstesna, bu zıtlik siyasi ve kültürel hayatımızda bir buhar oldu mu derhal patlak verir. Oyle ki bugün saçılık-solculuk gibi anlamsız, əmriyane ayrımlar içinde savcılardan parti başkanlarına kadar yaygın bir kargasası içinde bulunuyor.

HARS, MEDENİYET VE BATI

Bu iki meseleyi, Gökalp'ın düşüncüsünde önemli rol oynayan iki kavramı yani hars (kültür) ve medeniyet (uygarlık) kavramlarını eleştirmekle görebiliriz.

Gökalp, şimdiden kadar batılılaşma tarafsız olanlar arasında bulunmayı, daha çok İslâmcılar arasında bulunan «mânevî medeniyet», «maddî medeniyet» ayırmayı alıp onu «hars» ve «medeniyet» ayırmayı seçti. Hars millî olan seydîr; medeniyet milletlerarası olan seydîr. Şimdi bu iki kavramın, bir Türk toplumunu, bir de Batı medeniyetini ilgilendiren yanlarına bakalı.

Bu ayırmaya göre Batı'da iki şey var: Birî medeniyet, birî hars. Batı medeniyeti, Batı milletlerinde müstereklî olan bir medeniyettir. Fakat bu milletlerin ayrı ayrı harsları vardır. Tanzimatçılar gelen Batı'yı soyut bir bütün olarak görme görüşünden böylece bir adım ilerle gidişmiş oluyor.

Ulusal varlıklar seçiliyor. Bundan, ulusal ekonomilere ve bunlar arasındaki bağlantı ve çatışmalara, bunlarla Türk toplumunun durumunu arasındaki ilişkilere gelebilir. Fakat ekonomik olan her şeye karşı korku ve bilgisizlik Gökalp'a da bakımdır. Bu yüzden ulusal harslara saplanır, Batı uluslararası toplumalı hayatının ekonomik yanlarına geçemeyen. Halbuki Türk toplumu üzerinde asıl etkili yapan budur. Onun Batı harsının istilâsi sandığı şey, bu etkinin peşinden sürüklendiği, Türk toplumundaki okumuslar kütlesi toplumdan kopusunun arazalarıdır. Peykçiliğin, İslâmcılığın veya Osmanlıcılıkın temsil ettiği «hars buhranı» bunun ifadesidir. Bunun altındaki sömürgeleşme sürecinin niteligi bakmadığı için, Gökalp Batı'ya karşı ancak Batı harslarına karşı olan anlamında olumsuz davranış yapıyor. Tanzimatçıları kinadığı zaman, onları Batı uluslararası ekonomik etkilerinin Türk toplumuna çullanmasına yol açmalıdır.

rûnundan ötürü kanamıyor; Batı uluslararası harslarını içeri sokular diye kiniyor. Gökalp, uluslararası harsların uluslararası ifadesi, hatta uluslararası ekonomilerin bile uluslararası harsların ifadesi olduğu sanısı ile Tanzimatçıları başayan Batı ekonomik etkisinin önemini tamamıyla gözden kaçırıyor.

BATI UYGARLIGINI ANALÝS

Fakat gözden kaçırduğu veya yanlış tanıdığı yalnız bu değil. Buna ilâve olarak Batı uygarlığını分析 etmek bilgisiyle dayanır. Mademki Avrupa uluslararası harsları uluslararası ifadesidir, o halde Batı uygarlığı denen ve bu Batı uluslararası müstereklî olan medeniyet, milletlerin veya harsların rolu olmadan, nereden gelmiştir? Namık Kemal gibi o da Batı uygarlığını soyut bir şeyle, sanki gökten zembille inmiş bir nimet gibi görüyor. O da medeniyetlerin ve bu arada Batı medeniyetinin toplumsal köklerini araştırıyor. O da Batı medeniyetini äletler, eşyalar, usuller yâımı, bir silahlâr, açaclar, fabrikalar deposu olarak görüyor. Gökalp'ın medeniyet dediği şey, ne hikmetse insan Uzak Doğu medeniyeti şeklinde, bazan yakın Doğu medeniyeti şeklinde, bazan da Avrupa medeniyeti şeklinde tarih sahnesinde, coğrafyadaki hava cereyanları gibi, kâ'adan kî'aya hiç sebebez dolaşır durur. Türkler de bu hava cereyanları gibi, tarihi boyunca esen bu medeniyetlerin peşinde hababam koşarlar!

BATILILAŞMA NEDİR?

Gökalp'ın düşüncüsünde asıl önemli olan böylece medeniyet meselesi değil, hars meselesi. O da tipki kendinden öncekiler gibi toplumun geriliğini basit bir medeniyet geriliği olarak görür. Bunu tedavi etmek te güç değil; medeniyetler nasıl hazır bekliyor; Türk toplumunun Yakın Doğu veya İslâm medeniyeti kostümü eskilmişdir; yenisini medeniyetin şimdi son sözü olan Avrupadan almak yeter.

Su halde, batılılaşma Avrupada bulunan medeniyet deposundan şeyle ve yöntemler almaktır. Asıl mesele Avrupadan hars almamadır. Halbuki biliyoruz ki kendisinden önce de, kendi zamanında da, bugünkü Türk toplumunun asıl karşılıkla gülük hars almaktır. Medeniyet te obür yanda. Toplumu bir ulus yapan medeniyet degildir; harstir. Medeniyet zaten elden eyle mihanlığı olarak geçen bir şey. Onu la meşgul olmak bireylerin işi. Gökalp'ın toplumculuğu yalnız hars içindir; onu içen toplumculuğu maddeci değil, ruhçudur. Medeniyet meselesinde o da Namık Kemal kadar bireyici, akıcı, takımacıdır.

Resat Semsettin
Gerçi mi...
...sa

toplumunun karşısında yabancı yabancı duramıyor; o toplumun fistline çullanamıyor. O toplum onu aldığı zaman da içinde bir yama, bir diken gibi duramıyor. O toplumu içen bir kurt gibi kemiremiyor. O, Japon toplumunun kendi medeniyeti olmuştur.

Gökalp'ın düşüncüsünde medeniyetin milletçe alma, kurma, yapma, toplumun içine kaynatılmaya ve bu kaynatılmayı toplumun uluslararası süreçle şeklinde çevirmeye yoktur. Hars bir yanda durur; medeniyet te obür yanda. Toplumu bir ulus yapan medeniyet degildir; harstir. Medeniyet zaten elden eyle mihanlığı olarak geçen bir şey. Onu la meşgul olmak bireylerin işi. Gökalp'ın toplumculuğu yalnız hars içindir; onu içen toplumculuğu maddeci değil, ruhçudur. Medeniyet meselesinde o da Namık Kemal kadar bireyici, akıcı, takımacıdır.

HARS İLE MEDENİYET ARASINDAKI ETKİLER

Bununla beraber, Gökalp ister istemesi batılışma ve uluslararası içinde, kendi yaşamının şartlarının müsaadesi ölçüsünde, hars ile medeniyet arasında bir etki ilişkili olmasa gerektiği düşündesinden kaçınamamıştır. Ve işte, Gökalp'ın düşüncüsünde sistemini en sahî, en doyurucu ve çözümlene vermez yanı burada meydana çıkar. Gökalp, hars toplum açısından gördüğü halde, medeniyet toplumdan sıyrık bir şeyle olasılık görmesi yüzünden hars ile medeniyet arasındaki ilişkili ancak «yakutlama» yolu ile, «yanyanalama» yolu ile gösterilebilmiştir.

Mesela, hars ve medeniyet ilişkisi mesesini çözülememek için, Batı uygarlığını etkisi altında, farkına varmadan Türk harsı dediği şey, o medeniyetin hemen her noktasında uygun gelecek şekilde düzenlet. Başka bir deyimle, birini kapak, birini tencere yapacak şekilde böyle bir biçimler ile batılışma ile uluslararası kapağı tencereye tıyması gibi tipatip uygun gelir. Buna ayırmamak Türk halkın yaşayan hayatındaki gitaranıyağının görülmeye tarihe, daha doğrusu efsanevi tarihe uzanır. Türk harsının tarihinde neler bulmaz ki? Demokrasi, hizmet, eşitlik, kadın Özgürlüğü, uluslararası hakanlık hepsi var. O zaman Cumhuriyet yoktu; olsayı her halde bir de cumhuriyet veya millî şeffâf bulurdu. Gerçekten Gökalp farkına varmadan Türk harsı dediği şeyle Batıcı aydimın batılış etkisiyleının hülyalarını okumaktadır.

Böylece, hars dediği şeyin Türk ve Batı gerçeklerine uygun olup olmadığı belli olacak. Öylekler hem keyfi hem kaypekti. Batıcılık göre şekillendirilmiş bir şeyle reelliğten yoksun zihni bir yapmadır.

MEDENİYETTE SOYUT

HARS VAR MIDIR?

O zaman, ortaya gerçekte ciddi bir so-

şikyor: Hars nedir? O, gerçekte medeniyetten ayrı bir şey mi? Hars sadece milli, medeniyet sadece milletler arası bir şey mi? Dikkat etmişsinizdir, onun bu iki terimi alıp bugünkü dile çevirirken birine uygarlık, diğerine kültür dedik. Belki aklınızda şu soru gelmiştir: Nasıl oluyor da ulusal olmayan medeniyet kavramı yerine bugünkü Türkçede uygarlık dile bir gerim bulunduğu halde o kadar öz ulusal olması gereken bir şey için Arapça «hars» kelimesinden başka kelimelere bulamamış, yahut da neden bugün bulunamamış da onun yerine şimdiki Arapça değil, Fransızca olan bir kelime kullanıyor? Bu sadece, Dil Kurumu'nun bir hatası mı, yoksa Gökalptan sonraki dönemin uluslararası kabalarının bir yansısı mıdır?

Biliyoruz ki Kemalist dönemde belli bir devrin meselelerinde neyin hars meselesi, neyin medeniyet meselesi olduğu bir türlü belirlenmemiştir. Bu yüzden Gökalpin zamanları olan Türküler bu meselede daima Atatürk'e karşı gelmişlerdir. Mesela, gazi harsa mi girer, medeniyete mi? Türküler bu bir ders meselesi idir, değişmez, ginkü milli varlığı yiker, dediller ve yazı devrimine karşı geldiler, meseli Fuat Köprülü gibi. Yoksа Köprülü haklı idi de Atatürk mi yanıyordu? Diğer bazı Türküler de, yazı devrimi olsun ama Latin alfabesi değil, Türk harsının yazısı olan Orhon abusin dediler. Fakat Orhon yazısının bir hars yazısı değil, bir medeniyet yazısı olduğunu onun şampiyonları Atatürk'e karşı sabat edemediler.

HARS VE UYGARLIK DEVРИМЛЕРИ

Aynı çaprazlıklar, Atatürk'ün hemen hemen bütün devrimlerinde kendini gösterdi. Yalnız bir misal: İsviçre medeniyet kanununun model olarak alınması kararnameinden önce Atatürk'ün işaretle medenî kanun devrimi yapılması kararnameinden, bir komisyon kuruldu. Bu komisyon, Gökalpin hars ideolojisine uyarak böyle bir tasarı hazırladı ki yalnız Atatürk değil, onu hiç anınamakla şöhret kazanan Meclis bile ayaklandı. Adalet Bakanı Seyit beyin «hukuk harsı» iddiasını reddeden hareket eden bu komisyon Türk hukuk harsına uygun diye Hanefi, Saffit ve bir kismi Maliki fikih okullarının bir kararname yaratmıştır. Bazı hükümleri Cevdet paşanın Mecelle'sinden de geride idi. Çok karar evlenmeye kaçırmadığı gibi, dolaylı yoldan pekinleştiriyordu da.

O zaman Atatürk, bu hars kavramının arkasında hatta uluslaşmaya aykırı şeyler olduğunu anladı ve bu işi şiddetle önledi. O zaman İsviçre medenî kanunu modeline döndü. Bu kanunun model olarak alınması ise hukukta uluslaşma işi başlıdı (bu, ne Avrupa ile, ne de medeniyetle aynı). Bu hukukta uluslaşma sürekli devam etmektedir. Türk toplumu bu

kanunu adam adam, içine sindirerek hukuksal bir dönüştürme geçirmektedir. Devrimsel bir hareketi, evrimsel bir oluşum takibetmiştir. Bunu, Atatürk'e borçluyuz, (Burada not olarak bir şeyi kaydetmeden kendimialamayorum: UNESCO tarafından tertiplenen ve kanunlaşturma hareketleriyle ilgili uluslararası bir konferans giden Türk hukukçu ve sosyologları arasında, adımı ve soyadını ters yazmakta inadetmek gibi tuhaflıklar ile tanınmış bir Üniversitesi profesörü (galiba ordinaryüs) bu konferansta Türk medenî kanun devriminden müstehzi bir işlüpula söz ederek bu kanunun yapılması Adilet Bakan Mahmut Bozkurt'un surf İsviçre'de okuması olmasından başka bir hikmet olmadığını iddia etti. Uluslar arası bir konferansta Atatürk devrimleri üzerine böyle läballece ve cahilane Jäkirdilar etmek bir üniversitelerin içinden bir seydir. Sunu da İl ve edeyim: Bu beyin Türk devrimlerini yeriçi sözleri kimseyi kandırımadı; konferansta önemli bir sima olan bir İngiliz hukukçu, Türk hukuk devriminin eski kafa hukuk düşüncülerinin saplandıgı muhafazacılık düşünüsü yalanlayan çok önemli ve dünya hukukcularının dikkate incelemesi gereken bir olay olduğunu çok bilimsel ve başarılı bir şekilde konferansa anlatmıştır. Utanılmam.

MUHAFAZACILIK - DEVRİMCİLİK

Hukuk devrimi misali bize, Osmanlı dönemindeki fikirlerine göre Gökalpin hars-medeniyet ikiliğinin nerelerde durmağa mahkûm olduğunu gösterir. Fakat Gökalp ta, kendi eliyle İkiye böldüğü ikili şey arasında kiyamet kadar karşılıklı içe geçişler olduğunu görmezlikten gelenmişdir. Bu yüzden, Türk harsı bir medeniyet çevresi içine sokmadan bulamıyor. Eğer o da, Atatürk'ün yaptığı gibi Türk varoluşunu harsta değil, medeniyette aramış olsaydı ne tarihi, ne bugünkü, ne de yarının uluslaşmasını zorlama lara ugramaktan kurtulacaktı.

Ama, o zaman Atatürk'ün devrimciliğini kabul etmek gerekecekti. Bu ise, Gökalpin zamanı için imkânsız bir seydir. Gökalp ulusal bağımsızlığım bir savaşla kazanmış bir ulus içinde değil, yarı esir bir imparatorluğun can çekisme günleri içinde yaşıyor ve bunun içinde Türk aydınlarına çıkar bir yol arıyordu. Onu eleştireken bu geceki hatırlamamız gerekdir. Bu yüzden, kendi isteği zidində, onun hars kavrama boyuna muhafaza çığlığı yaramamıştır. Hars, aydınım uygarlık alanında pasif bir rol oynayan statik bir destektir. Halbuki, Batı uygarlığının kendi toplumsal bir mahsul olduğunu ilâve olarak, bunun Türk toplumunun içinde erilmesinde başlıca engelin bu statik hars olduğu, Tanzimattan beri görülen seydir. Demek ki hars static olamaz, asıl devrim onda olmalıdır. Hars ve medeniyet, kafamızda ayrıla bile değişim halinde olan bir toplumun meselelerinde birbirinden ayrı, birbirine karıştırılamaz; bu o toplumun değişimini sürdürür. Demek ki dâvâ, evvelce söylediğim gibi sadece bir medeniyet dâvâsı değil, aynı zamanda bir hars dâvâsidir. Atatürk'e kadar hiç bir Türk bunu söylemeye cesaret edememiştir.

İKİLIKÇİ DÜŞUNÜŞÜN SONUCLARI
Gökalpin hars ve medeniyeti böyle birbirinden ayrı, birbirine karşı olarak alması, birbiriyle anlaşmamıştır. Bu yüzden Gökalpin harsı, genelde medeniyetin halka inanmış parçalarıdır; medeniyet ayırdı kalmış, halka inanmış bilgilerdir. Görülüyor ki dönlüp dolasın gezen yazida, bu yazıldıği konuya giriş olarak sözünü ettigimiz aydın-halk arası ayrılık dâvasına geliyor; Gökalp asıl toplumsal devrim konusuna gelemediği bilinir. Gökalp, Halka Doğru hareketinin kendini sürüklediği gidişti «Güzelde» (sekillere) ile «halk» arasında aydın hala medeniyet vermesi, halkın da ayına hars vermesi formülü ile çözüldüştürülmüş olmasının sonucudur.

Gökalpin bu iki şey arasında gördüğü biricik ilişki, gerçekle asıl derdinin ne olduğunu bize açıklar. Ginkü ikisi arasında onun gördüğü ilişki ancak aydın halkası ile ve kafada kurulabilecek bir ilişkidir. Hars, genelde medeniyetin halka inanmış parçalarıdır; medeniyet ayırdı kalmış, halka inanmış bilgilerdir. Görülüyor ki dönlüp dolasın gezen yazida, bu yazıldıği konuya giriş olarak sözünü ettigimiz aydın-halk arası ayrılık dâvasına geliyor; Gökalp asıl toplumsal devrim konusuna gelemediği bilinir. Gökalp, Halka Doğru hareketinin kendini sürüklediği gidişti «Güzelde» (sekillere) ile «halk» arasında aydın hala medeniyet vermesi, halkın da ayına hars vermesi formülü ile çözüldüştürülmüş olmasının sonucudur.

Bugün bile bu formülü göre hareket edenlerin tecrübesi bize gösteriyor ki hars ile medeniyet arasında büyük-kesim bir ayırım varsa, orada modernleşme yoktur; ikisinin karşılaşmasında belki aradaki uçurum daha da derinleşir. İki arasında yalnız aydın ile kurulacak bir münasebetten de ne harslaşma meydana gelir, ne de medeniyetle. Ve ne de böyle bir birleşmenin sonucu olarak toplumsal değişim.

GÖKALPI ISTİSMAR EDENLER

Gökalp, hars ve medeniyet ayırmayı mu-

hafazacılığa ve gericiliğe yarasın diye yapmayı başı: İslâmcılar Baticuların arasını uzlaştırmak için yapmışlardır. Fakat onun hars kavramı, Osmanlılık döneminde İslâmçılara çok radikal bir gericilik olarak görüldüğü halde, cumhuriyet ve milliyetçilik döneminde milliyetçiliği muhafazacılık, hatta gericilik yönünde yorumlayanlar eLINE geçmiştir. Talihsiz adam! Coğu Türk aydın gibi Kemalist dönemde, Gökalp muhafazacılık yönünde kullanan ırkıçular, dinciler, mukaddesatçılar, ve niyat «Anadolucu» denen ve yukarıda atılmış terimlerin atılıf yapmışlardır. Çark Türk kültüründür; köylü onu otomobil lâstığından yapınca medeniyet olur. Bu düşünüşün mantık sonucu budur.

Bu tarz düşüncede modern uluslararası toplumsal reform veya devrimlerle meydana gelmiş şeyle olduğu, bunun da büyük bir ekonomik ve teknolojik devrim mahsüllü olduğu, Türk ulusunun da kendi yapısının gerektirdiği değişimleri geçirmedikçe modern bir ulus olamayacağı görülmüyör. Ulusların temeli hars; medeniyet onun istrütör borç harç Avrupa medeniyet pazarından alınacak bir kutu cilâ vurmaktır. Çark Türk kültüründür; köylü onu otomobil lâstığından yapınca medeniyet olur. Bu düşünüşün mantık sonucu budur.

Hangi gerçek Türk milliyetçisi böyle bir görüşü kabullenebilir, bir Batı ajanı veya bir gericilik dellâlı olmadıkça?

GOKALP VE ATATÜRK DEVRİMCİLİK

Dijitalinşilişin geleceğe ait bu sonuçlarını hazırlayıp, Gökalp, Türk harsının uyandırılması ve kalkınması vesilesi ile olsun halk kültüllerinin çağdaş uygarlığın zorunluluğuna uyacak şekilde hukukî ikitsadi, teknik kurtuluşu konusunu da ele almamıştır. Hars kavramı, ister istemez muhafazacılık bir kavram niteliğinde kalmıştır. Halk ulusal harsın hazinesidir; halk onun deposudur. Batı da medeniyetin deposudur; alındıkça boşalmaz. Fakat halk medenileşirse bu depo boşabilir. Halkçılık, bu hars deposundan kâna hars içmektedir. Aydın medeniyet taşıyıcısıdır. Onunla hars deposu olan halk arasında bir alma verme olmazdır. Ulusal kalkınma bununla mümkün olacak. Aydın halka gidip ona uygarlık verecek; halk medenileşecektir; karşılığında halk aydın harsını verecek; aydın harslaşacaktır; Avrupa teknigi ile bu harsı hamur edecek. Uluslaşma ve Batılılaşma bu. Bu kişilerin fikirce batılı, toplumda ruhça müslüman ahlaklı olmasını tezinden farklı mı?

Bu yüzden, Gökalpin yön verdiği Türkçülük Türk ulusunun İslâm, Osmanlı ve Batı uygarlıklarının ve harslarının onu kiskivâr bağıladı zencirlerden kurtulmasına sağlamada rolü olmadı. Mesela, Gökalpin tarihî romatizmin yetersizliği en çok ekonomik kaşkâna meselesi içinde kendini gösterir. Halk kültüllerinin ekonomik harsma geldiği zaman Gökalp bilmeden hep orta çağcılığı döner. Namık Kemal nasıl sipahi Osmanlığuna dönerse, o da esnaf ve loca teskilatına döner. Yalnız, bu Durkheim'in sendikalizminden aldığı fikirlerle cihâlâyarak modernleştirir.

Hic şüphe yoktur ki Gökalp ekonomik siyasette özel işeşbbâsi ve peykçi değildir. Fakat o zaman bile görüşü Kemalist devletçiliğinden farklıdır. Onun solidarizm denilen devletçiliği, loca sosyalizmine dayanan bir orta çağcılık devletçiliğini andırır. Kurtuluş savaşında ilk anayasının yapılmaması sırasında Gökalp bu fikri, «meslekî temsilî» doktrini şeklinde kendine epeyce taraftardan bulmuş, fakat Atatürk'ün bu kârîye kesis cephe almıştır.

ÜÇ MILLİYETÇİLİK ANLAYIŞI

Büyük bir vatandaş, kuvvetli bir düşüñür olan, Namık Kemal gibi onu da anıma ve saygı göstermemek gereken, ancak fikir gelişimizle eleştirirken zamanının şartlarından ileri gelen yetersizliklerini de kavravarak onun dediklerini papagan gibi bellemekten ya da tahrif edip kendi çıkarımıza uydurmaktan kurtulmamış Ziya Gökalp'ın düşüncüsünün ölüttüğü dersler bunlardır. Asıl Türk milliyetçiliğini getirmiştir; fakat Osmanlıcılık kurtulmamış olması onun milliyetçiliğini her toplumsal buharı zamanının gelişinde dâncılığın, ya da irkçılığın eline düşmekten kurtaramamıştır.

Milliyetçilik açısından Gökalp'ın düşüncüsü, milli kurtuluş savaşından sonra bunun Kemalist milliyetçiliğe uyuyan yanları, anti-Kemalist dinci, irkçi, Anadolucu milliyetçilik iddialarının Kemalizme karşı Gökalp'ı istismar etmiş olması üzerindeki gözlemlerimizden üç çeşit milliyetçilik anlayışının birbirinden ayrıldığını görürlür.

I. Varolmayan bir ulus olma özlemi.

II. Varolan ulus yok ettiğimme azmine dayanan devrimciliğidir.

III. Ulusal varoluş yerine kan ya da din birliği gibi uluslu bir birlik olma özlemi.

Birincisi Gökalp milliyetçiliği, ikincisi Atatürk milliyetçiliği, üçüncüsü irkçi ve mukaddesatçı milliyetçiliğidir. Bugün Türkçülüğü bireysel görüşlerini içindedir. Bunların hangisinin yanınan milliyetçiliği olmuşa namzet olduğunu, şimdî inceleme dâneceğimiz ulusal kurtuluş savaşından doğan Atatürk'ü Batı ve Ulus anlayışları tartışıması gösterecektir.

Handullah Suphi
Pierre Loti Türkçüsü

Mehmet Can
«Hatiyadınız mı?»

de müfettiş olarak, ilan edeceğimizi kamu oyuna bildiririz.

Halktan yana, halkın mutluluğu için çabaşın, vatandaşın sevgisini defalarca söylemiş Kadırlı kaynakamam Mehmet Can'ı Adana gençliği çok yakından tanımaktadır. Müsecce ve mahlüt Yaşar Kemal'e, Hâlet Çambel ve Nâil Vahdet ile Karatepe'de girişti. Ağazadelerin dirence hakkını Anayasa bu dirence hakkı na ağızadelerde değil, sadece millete panıyor. Ağazadeler gece gündüz dua etseler de millet bu dirence hakkını kullanmak zorunda kalmasın...

Adana çiftçi, vergi ödemekten kaçınmayı tercih etmektedir.

Adana işverenin dini istismar etmemiştir.

Adana toprak ağaları yoktur ve sular adilane şekilde İşlemektedir.

Ağazadelerin bildirilerinde bir de tehdit var: Bundan böyle, esas dayanmayan yalanlar karşısında direne hakkını kullanacaklar. Ağazadelerin dirence hakkını Anayasa bu dirence hakkı na ağızadelerde değil, sadece millete panıyor. Ağazadeler gece gündüz dua etseler de millet bu dirence hakkını kullanmak zorunda kalmasın...

SIYASI NOTLAR

Darendelioglu'nun

Konferansı

Hafta içinde Türkocağı - eski adıyla Ankara Halkevi diye anılan bu bina, Atatürk tarafından yaptırılmıştır - salonunda üçüncü bir konusma yapıldı. Coğunuğu gençlerin teşkil ettiği dinleyicilere, Darendelioglu, köy enstitülerinin tek bir komünist yetistirme yeri olduğunu, bunlara verilen 300 milyonun boşuna harcandığını, enstitü felsefesinin, zayıflı köy gençlerini 80'lerde boyunca köylerine hapsitmak istedijini, bunun ise köy çocukların haklarını gasbedilmesi olduğunu anlatın. Konusmacıya göre, bugünkü enstitülerden kurtulan köy çocukların en güzel ve en büyük şehirlerimizde okuyabiliyorlardı.

Daha sonraları, alkışlar arasında uzun uzun «Kahrolsun İbrahim! Ok tem», «Kahrolsun Metin Elioğlu», «Kahrolsun Muhsin Ertuğrul», «Kahrolsun komünistler, Kahrolsun sosyalizm» diye bağırtılar. «Allah, vallah, mazallah, inshallahlar ve «yuh-muh» la geçen toplantıda bazı sıfırlar sunmak Yön okuyucuları içi hem eğlenceli, hem de öğretici olacaktı:

1 — Türkocağı Başkanından: «Konuşmacı Darendelioglu, kürsüye gelmeden bir kaç söz söylemek fırsatı bulduğum için sevinçtim. Türkocakları bilindiği gibi Osmanlı zamanında kurulmuştur. O zamanlar fikriyeti Osmanlılık idi, sonraları İslâmîlik oldu. O sırada Araplar biz arabız, Romenler de biz romeniziz dediler. Türklerde, biz de Türkiz demek düşüktüm. Bugünün en talihi akım sosyalizmdir. Bu söyle bir seydi ki - tahtaya bir ideolojiler grafiği çiziyor ve bir de zirve noktası - bu noktada durmak imkânsızdır. En küçük bir harekete ya asır nasional sosyalizme, ya komünizme yuvalarımlı. Eğer Türkçülük fikrini aramızda yayar, bunu bir imam şeklinde başkalarına benimsirtse, yalnız mutlu bir millet yaratmakla kalmaz, Atatürk gibi üç kıtada bayrağımızı dalgalandırılabiliriz. (İnşallah, yaşa alıksın)»

2 — Darendelioglu'dan: (Takdimci, Darendelioglu'nun bilyüklü bir vatandaşlıkla onbes yılını kadar ile ilgili komünistlerin iç yüzüne tanıtım konuşmaları yapılmış, bu nedenle bir de dayak yapılıp, hastanelere düşüştürülmüş) «Bu konuda konuşmak cesaret mesesidir. İlkiyle, Veremle mücadele gibi, komünizmi de iyi bilmek gerekiyor. Komünizm tarihin en büyük ifteti. Yalnız rakiplerini değil masum kadınları, çocukların da öldürdü. Kendi şefleri de köpekler gibi sokaklarda öldürmülselerdir. Başkalarında olsa, kendi kenderde olsaydınamus. dine, aileye, millî partimizle düşümandır.» (Kahrolsun'a v.s.)

3 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

4 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

5 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

6 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

7 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

8 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

9 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

10 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

11 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

12 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

13 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

14 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

15 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

16 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

17 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

18 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

19 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

20 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

21 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

22 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

23 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

24 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

25 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

26 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

27 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

28 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

29 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

30 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

31 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

32 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

33 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

34 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

35 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

36 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

37 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

38 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

39 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

40 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

41 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

42 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

43 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

44 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

45 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

46 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

47 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

48 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

49 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

50 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

51 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

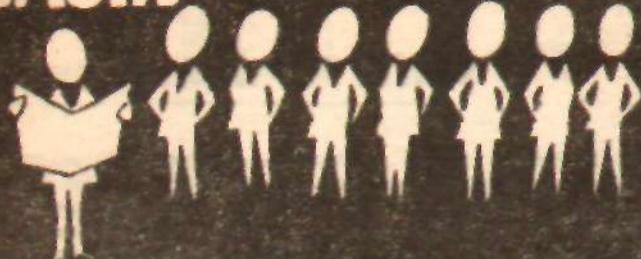
52 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

53 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

54 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

55 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileşime girmeyeceklerdir.» (Darendelioglu)

56 — «İşçi hakları, sınıfız topum, eşitlik bütün bunalı sosyalizmin yıldızları yalanlarıdır. Komünistler sadice sefil kitlelere değil, gençlere ve aydınlar da etkileş

BASIN

Kapitalist Basının Afyonlama Metodları

Ahmet Say

Kapitalist toplum düzeninin kendi içinde yarattığı binlerce gelişkinin bulunduğuunu biliyoruz. Bunlardan birisi de, «basın» denilen sosyal kurumun bu düzen içindeki işlevi ve durumu... İnadılgılıklar sonuna kadar savunmayı amaç bilmis toplumu bir yazar olan Çetin Altan'ın bu gelişmeye karşı aldığı yigitçe tavır, Türkiye'de ilk olarak «basın» kurumunu eleştirisine yol açtı. Kapitalist basının bir yandan «özgürlük», «demokrasi», «bağımsızlık» terimleriyle gerçek niteliğini saklamaya çalışması, bir yandan da Türk halkın toplumsal gelişmesinde tutucu rol oynaması ve gerekleri, sermaye sahiplerinin çıkarları açısından değerlendirilmesi gelişkisi böylece apaçık olarak gözler önüne serildi.

Aşında bu gelişkinin hiç de olagenüstü tarafi yoktur: Düzen, toplumun tüm kurumlarına tabii ki biçim verecek, basın da burada rengini, biçimini alacaktır. Hal böyle olunca, Çetin Altan gibi savunduğu görüşler yoluyla direnen yigitler çıkışa çıkacak, çıkışanlar da kalemini halka söndiren çıkar grupları gazetelein hizmetine verecekleri. Bu arada sunu da söyleyebiliriz: Güçlü bir kalem olan ve yazarları toplum ölçüsünde tepkiler uyanduran Çetin Altan'ın, kapitalist basına karşı direnmesi muhakkak ki ilk örnek değildir. Öz bakımdan aynı gelişkinin kapsamına giren oysa görünlüğe biraz başka bir kez son yılların bir olayını daha hatırlatmayı yerinde buluyoruz: Bundan birkaç yıl önce ONC gazetesi toplumu görüşün savunucusu olarak Türk basınında boy göstermeye çalışmış, ama öven bu gazeteyi kenarında bırakmış, ONC'ının kapanışını o zamanın kimse kapitalizmin basın toplumındaki gelişik görünüşüne göre değerlendirdip sesini yükseltmemiştir.

Ne var ki, bugün türum artık öyle değildir. Bugün, «Çetin Altan eski gazetesinden neden ayrılmış?» sorusuna büyüğünden küçüğüne kadar herkes «Yazdırma yollarımız da ondan evabunu verebilmektedir. Kim, neye ne yazdırmamış, neden yazdırımıymış, bilinmektedir.

Kapitalist basının özü bu olay aracılığıyla ortaya konduğuna göre, geriye söyle bir soru kalmaktadır: Belli bir çıkar grubunun çıkarlarını, daha doğrusu kendi çıkarlarını savunan gazeteler, yükümlümiş olduğu bu görevi halka nasıl maletmektedirler? Sömürenlerin çıkarına karşı çıkardığı geniş halk kütüplerine bunu nasıl, hangi yolla, hangi metotla yutturmaktadırlar? Öyle ya, sömürenlerin çıkarını savunan gazeteleri okuyan yüzbinlerce insan kapitalist değil! Kapitalist değil ki, o gazetelerde kendi çıkarını savunulduğunu göremektedir.

Kapitalist basının hangi oyunuyla gene kapitalistlerin lehine çözülmektedir?

Bu sorunun revabı, «kapitalist basın» dedigimiz gazetelerin taşıdığı özlü tahlili ile verilebilir. Doğan Avcıoğlu, 101 sayılı YÖN'ün «Kapitalist Basın» başlıklı yazısında, yazının çerçevesine sağlaması bakımından böyle bir tahlile girinmekten kaçınarak, kapitalist basının kullandığı metodlara alt yarusu bir kaç somut örnek vermektedir: ... Halka söyle bir fikri gadanın kasıtları olarak verildiğini söyleyenler eksik değildir. Buna göre, halkın masallarla uytulmasının nedeni, onun gerçekleştirdiği sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi için mücadele etmesini önlemektir. Böyle bir maksat olmasa da, tıraş ve kár peşindeki kapitalist basının, halkın kısırlaştırıldığı ve çocuklaştırdığı muhakkaktır...

Doğan Avcıoğlu'nun sözlerinden anlaşıldığını göre, kapitalist basının «şalkı kısırlaştıran ve çocuklaştıran» tutumunda belki kasıt yok, fakat «tıraş ve kár galesi» vardır. Bu yazida kapitalist basının tahlili somut olarak yaparken, ekardığını somut «kasıt» olup olmadığını da göreceğiz. Ancak geri gelmişken sunu da belirtmek gerekdir ki, «kapitalist basının» olsa da yalanca Türkiye'de değil, kapitalizmin biçimlendirdiği bütün toplumlarda vardır ve bu olgunun tahlili o kişilerin toplumcularına çoktan yapılmıştır. Bu tahliller, kapitalist basının uygulanan metodların ayrıca kasıtlı olarak yapıldığını gene somut bir şekilde ispatlamış bulunmaktadır.

O kadar ki, bu tahlillerin toplumcuları, tahlillerini yaparken belli terimler üzerinde anlaşmışlar, bu konuda bilinen bir terminoloji meydana gelmiş ve mesela Avcıoğlu'nun «kısırlaştırma, çocuklaştırma» söyleminin yerine Almanlar «Verdungspolitik der Massen - Kultureller Aptaßierung» politikasını terimiini saptamışlardır.

Biz simdi sorumuzu dönelim: Kasıt olsun, ya da olmasın, toplumsal gerçekleri ve ekonomik eşitsizliği halkın gözünden kaçırmak için kapitalist basının uyguladığı metod nedir?

Surası bellidir ki, bu çeşit basının yükümlüliği görev, hem kendi çıkarlarını uygulayabilmek, hem de gazeteyi geniş halk kütüplerine okutabilmektir. Oysa kütüpler gazetede kendi çıkarlarının savunulmadığını görürse, nasıl olup da o gazeteye bağlanacaklar, tıraşını yüzbinlerin üzerinde tutmayı sağlayacaklardır. Demek ki kapitalist basın için öncelikle dikkat edilecek nokta, halkın çıkarlarına karşı çıkarlarını savunulduğu hissettirmektedir.

Soralım: Belli bir amacın gizlenmesi için uygulanacak takipten, abak, biz bunu savunmuyoruz halde diyecek o amaci ikide birde hatırlatmak midir, yoksa o

Batı Emperyalizmi ve İngiliz Sosyalizmi

Bertrand Russell

Kongo bağımsızlığını kavurunca, Batılı Güçler, özellikle Amerika ve Belçika, Katangan ürünlerini Batının kontrolü altında tutmak için kesin sözünu kabul ettiler. Kongonun özgür irâdesyle ortaya çıkan BaŞbakan Lumumba katıldı ve Batı tâzyiki altına Combe tîm memlekete BaŞbakan yapıldı. Memlekete bu karara karşı ayaklandı; bunun üzerine Amerikalılar Belçikâilar, kendi isteklerin kabul ettirmek için Kongoya asker sevk ettiler. İşçi hükümetinin yönetimini altındaki Ingiltere bu sevkiyatı destekledi ve Kongo İflâsunun içine Ascension Adası müstevillerin istifadeşine bırakıldı. Sonuç olarak, bugün Kongoda tüm memlekete yüzeyini kaplamış bir yıkım savâğı sürdürmektedir. Bu savâşın da, eninde sonunda Batının kazanması olanaksız bir gerilla savâşa dönüştürek beklenir. Orada BaŞbakan hesabına içretli asker olarak görev almış bir şahsin yazısından aldığı bir özet, Kongoda desteklemektedir. Oluşum savâşının niteliği hakkında ibret alınacak niteliktedir. Bu yazının 22 Kasım 1964 tarihli News of the World'dan alındı:

«Stanleyville yolunda araçlar arasında bir bozuldu. Araçtan esyalarını alıp çahıklar içine çekildik. Akşama doğru tekrar aracın yanına döndüğümüzde onun tüm tâhribi edilmiş olduğunu gördük...

«Genç İngiliz teğmeni çok hiddetlendi. «O namusuzlara böyle bir ders vereceğiz ki» diyor. Teğmen bize, derhal en yakın köye taarruzla orayı tâhrib etmemizi emretti.

«Bu, alıskık olduğumuz neviden bir komuta idi. Bana böyle gelliyor ki, biz, hiçbir suç olmayan, hiçbir şekilde bu savâşın silârlılığının istemiyen, kendi hallerinde rauşberlikte uğraşan, barış içinde sakin yaşayan köyleri nedensizce Güneyden itibaren tîm yol boyunca tâhrib ederek ilerliyoruk.

Konudan dem vurmayı dikkati başka noktalara çekmek midir? Dikkati başka noktalarda toplamak, daha uygun bir taktik olacaktı tabii. Çinkil mevcut çkarlar nasıl olsa yerleşmiş bulunmakta ve alablígine sürüp gitmekte, bütün mesele halkın oynanan oyunu farketmemesine kalmaktadır. Armutlar pişip pişip ağıza düşmekteyken, «oh, ne tatlı armutlarım bunlar, ne güzel yiyoruz» demeden gereği var mı?

Öyleye bittiñ mesele, halkın dikkatini toplumsal serumlardan ayıracak, ama aynı zamanda kişiyi insan tarâflarından kavrâyıp silârlılığını, toplumdaki sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri örtbas edecek, kısacası insanın özlemlerini, umutlarını, duygularını sömârecek kohuları bulmaya kalmıştır. Kapitalist basının, varlığını korunak ve geliştirmek için bu zorunlu ihtiyacı karşılayacak konuları zaman içinde listelediği, hatta metotlaştırdığı sorusunu şimdilik bir yana bırakarak, bu konuların nelet olduğunu görelim:

1 İlk taktik, olayları abartmak, olağanüstü gibi göstermek, toplum ölçüsünde asılınca gerekdeği doldurmayan bir olguya büyüterek vermektedir. Bu abartma taktigine «sansasyon» denir.

2 İkinci, gerçekle toplumsal bir sorun olduğu halde, «ki-

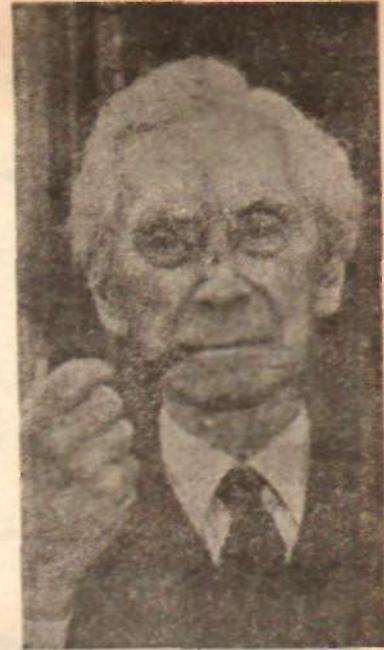
«Anı bir baskınla, hiçbir ikazda bulunmaksızın ateş açıyor, arkadan koy içine dayıyor, her mittevâzi külâbeyi, her sundurmayı, içinde kimse bulunup bulunmadığını bâkmaksızın yakıp yakıyoruk. Amacımız, kararınızın kesinliğini, merhametsiz olduğumuzu tüm memlekete halkın gösternmek; tüm memleketi ağır bir tedâhî havası içine atmak; İsyancılar başlarına geleceklere hakkında açık saçık örnekler vermek idt..

«Bana söyle geliyordu ki, köylüler, İsyancılar hareketlerinden tüm habersizdirler. Hatâ onları o gün bizim arabamızın tâhrib edildiğini bildiklerini dahi sanmıyorum.

«Köye vardığımızda karanlık bâkmak fizyeredi. Kuşkusuz kadınlar sağa sola koşuyor, su taşıyor ve geçitleri günde ekşik kalmış işlerini tamamlamaya çalışıyordu. Çocuklar toztoprak içinde oynuyor, gülüşüyor, kendi dillerinde birbirlerine bağırsızlıyorlardı.

«Birkaç dakika durakladık, sonra ateş emri geldi. Makineli tüfeklerden ve yeni ve kabar Belçika yapımı tüfeklerimizden bâylâk târaka sesleri ortağa yayıldı. Kadınlar çığlık çığlığı yerlere yuvarlandılar. Küçük çocukların oldukları yerde korkudan donup kaldılar, ya da merhamet dilişeler bille, bunda bâylâk zaman tereddüde düşmeyeceksiniz. Ateş edeceğ ve ölürodeceksiniz..»

Bu genç adamın kâfî kâftârları altında, bu kâlliâmî desteklemeye devam ediyoruz. 20 Kasım 1964 tarihli idhâşname Times gazetesidir. Dışşeri Bakanımız Bay Thomson'a, Belçika Hükümetince, önceki hafta içinde Amerikan Hükümeti ile kontenjan planı üstünde anlaşmaya vardıklarının bildirildiği ilân edildi. Bunun üstünde Britanya Ascension Adasının kullanıldığı idhâşname Times gazetesidir. Ayrıca, Belçika kralının İngilizlerin müsaadesi altında Ascension Adasına uğurduğunu da ilân etti. 30 Kasım 1964 tarihli Daily

elerden özel bir zevk duyan komandoların girtiklerini yaratacasa attıkları nağralar..

«Sonra, köyden uzaklaşırken, nisbi bir silânet, uzaktan gîliklikte teşhis edilebilen yarahârin çıkışları, kavrulan insan etinin kerîh kokusu..»

Yaz söylece sürüp gidiyor; ancak, amacının açıklanması yolunda bu yazıyı, sonuna dek okumanı gerçeli olduğunu sandım. Bu içretli askerlerin eğitimiinde kendilerine özgü olan temel hareket çizgisi şudur — yine yazdan alıntı — «Hangi koşullar altında bulunmazsanız, asla esir alınmayacaksınız. «Erkek, kadın ve çocuklar size gelseler de, önlündede diz çökerek merhamet dilişeler bille, bunda bâylâk zaman tereddüde düşmeyeceksiniz. Ateş edeceğ ve ölürodeceksiniz..»

Bu genç adamın kâfî kâftârları altında, bu kâlliâmî desteklemeye devam ediyoruz. 20 Kasım 1964 tarihli idhâşname Times gazetesidir. Dışşeri Bakanımız Bay Thomson'a, Belçika Hükümetince, önceki hafta içinde Amerikan Hükümeti ile kontenjan planı üstünde anlaşmaya vardıklarının bildirildiği ilân edildi. Bunun üstünde Britanya Ascension Adasının kullanıldığı idhâşname Times gazetesidir. Ayrıca, Belçika kralının İngilizlerin müsaadesi altında Ascension Adasına uğurduğunu da ilân etti. 30 Kasım 1964 tarihli Daily

yâni «sansasyon - sex - santimanîtalite» silâhlarının kapitalist bâsındaki görünüşüne bakalım:

Bunun içîn, bu çeşit gazetelerimizden birini örneklidik ve «3 S»nın gazete sayfalarında hangi oranda uygulandığını saptadık. Aşağıdaki tablo da görülebileceği gibi, durum iddiamızı ispatlamaktadır. Üstelik, «3 S»nın bu gazetede 30 günlük bir süre içinde izlenmesi sonucunda da oranların değişmediğini görmekteyiz. Buna göre, gazete sayfalarının toplam alanının % 40 kadarı ilân, % 23'ü santimanîtalite, % 12 si sex, % 12,5'ü spor, % 9,4'u sansasyon tarafından kaplanmaktadır.

Sündü de bu «3 S» metodunun,

Özel	Kullanıldığı Alan	Günlük Oran	Aylık Oran
İlan	6416 cm ²	% 39,9	% 40,3
Spor	2080 cm ²	% 12,5	% 12,5
Santimanîtalite	3854 cm ²	% 26,4	% 20,0
Sex	2025 cm ²	% 11,8	% 16,1
Sansasyon	1570 cm ²	% 9,4	% 11,1
TOPLAM	15945 cm²	% 100,0	% 100,0

«3 S» metodunun kapitalist bâsında nasıl uygulandığının basit olan ölçme denemelerle araştırılmış, hatta yalnızca bir gazetede değil, birkaç gazetede birde araştırılmıştır. lik verirken, böylece elde edilecek yaklaşık sonuçlara bakılarak bu metodun kasıtlı mı, yoksa kasıtsız mı uygulandığı yargısını gene okurlara bırakırız.

Kardeşlik Haftasında Nâzim Hikmet

BATI ALMANYA RADYOLARINDA «1941 YILINDA»

Yüksel Pazarkaya

«Nâzim Hikmet ismi, modern Türk Edebiyatının hiç şüphesiz en büyük ve en güçlü ismi. Türk dillere yapılan çevirilerle kendisini kabul etti, zamanımızın en büyük şairlerinden Nâzim Hikmet'i «1941 Yılında» adlı eseriyle sunuyoruz. Büyük ölçüde otobiyografik bir çizgi üzerinde bulunan, nazım yazılmış bu eser, Hikmet'in sanat gücünü en belirli bir biçimde verebilecektir sanıyoruz. Bütün ideolojik sertliklerin dışında bir sanat bütünlüğü ile karşı karşıya burada. Alışmış insan yaşamının yokluk, yoksulluk, acı ve umudu, sevinci epik bir sanat yapıtında yüceliyor. Hikmet'in insan sevgisi, yaşılan hayat sevgisi, yarına inanç ve umudu bu eserin de ana çizisi olarak bizi içten kavırıyor. «1941 Yılında» adlı eseri kardeşlik haftasında yayınlanamaz rasege olmuştu. Böyle bir haftaya bundan daha iyi bir eser düşünenmedik.»

7 Mart 1965 Pazar günü akşam saat beşte merkezi Stuttgart olan Güney Almanya Radyosundan duyuluyordu yukarıda sözler. Ve arkasından soluguımız kesile kesile bir buçuk saat boyunca Nâzim Hikmet'in «1941 Yılında»ını dinledik. Batı Almanya'nın büyük yayinevlerinden biri olan «Luchterhand» yinevi bir buçuk yıl kadar önce Nâzim Hikmet'in ölümsüz eserlerinden biri olan ve en içten sevgiyle Anadolu insanının destinini veren «1941 Yılında»yı mükemmel bir baskıyla yayınladı. Bu, Hikmet'in Batı Almanya'da çıkan ilk kitabıydı. Buna rağmen, sanatı biraz ligili olanlar, Hikmet sizin en büyük şairiniz, diyorlardı. Bu kitabı da okuduktan sonra, yalnız Türkiye'nin en büyük şair kanılarıyla kalma, önde dânya edebiyatının ölümez eserlerinden birinin bulunduğu açık açık söylemekten çekinmeyordu. Birden Batı Almanya basını kendisile ilgiledi. Derken, Güney Almanya Radyosu «1941 Yılında»yı radyofonik oyun olarak hazırlamaya karar verdi. Bu karara merkezi Kolonya'daki Batı Almanya Radyosu da katıldı. Bu iki radyo, eseri birlikte hazırladılar. Almanya'nın tanınmış yazar ve radyofonik oyun rejişörlerinden Heinz von Cramer'e Güney Almanya Radyosu, Nâzim Hikmet'i hazırlamasını teklif edince, Heinz von Cramer radyo yöneticilerini kararlarından dolayı candan kullanmış ve «Nâzim Hikmet gibi bir yazarı hazırlamak benim için büyük bir zevk ve şerefdir» demiştir. Heinz von Cramer eseri hem radyoya uyguladı, hem de rejisini yaptı. Tiyatronun ve radyonun en ünî sanatçıları konuşusu olarak görevlendirildiler. Provalar ayılarca sürdü. Bu yüzden eser öneçen saptanın tarihte yayımlanmadı.

Oyun dinlenince Heinz von Cramer'in büyük kabaya işe girdiği belli oluyor. Nâzim Hikmet'in Anadoluya doğasına ve doğanın oluşturduğu, bütün duyu, çalışanlık ve alçakgönüllülük yanlarıyla yoğunluğu, ancak gelişmesi önlendiği, durmadan sömürülmiş insanına sevgisini von Cramer en doğru biçimde anlamış ve yorumlamış. Doğanın kısa dizeleler, Anadoluya doğasına özgü sadelik ve gereğinde insancıl bir hırçılık tasvir edilmesi, bir kadınlar korosu verirken, saza bir geçiş eğisi ona eşlik ediyor. Buna koşut gene kisa ama yoğun olay anlatılıyor, bir büyük destana geçiriliyor oradan. Destan iki yerde yoğunlaşır belliyor. 1941 yılında bir Anadolu kasabasının hapisanesinde

ve gene böyle bir hastanede. Bu seçim Anadolu insanının acı, sıkıntı, sürekli savaş, sömürülme, ama öte yandan aşk, umut ve inancını ilk elden verme olaganlığı sağlıyor. Nâzim Hikmet Kurtuluş Savaşı sıralarında Anadolu geçip, kardeş bildiği, kendini ayırmadığı Anadolu insanıyla birlikte büyük savaşa katılmıştı. Ancak ülkeye deki düzen, ona bu insanları hapisane ve hastanede derinliklerine varına dek tanıtmıştır. Anadolu insanı ya «ölümü düşülmeye zamanı olmayacak denli» tarladaki işe dalmıştır, ya bakımsızlık, yoklukta, yoksulluktan hastadır, uzun yıllar tepercik geldiği kasa ba hastahanesinin bahçesine yorgan sermiştir, ya da sanki bütün dizenlerin tek suçunu oymuş gibi hapisanelerdedir, birtakım kanımlar peşindedir onun. 1941 yılında Nâzim Hikmet dört yıldır hapisanedir. 1941 yılı Türk aydını için kapkara bir yıldır. Nâzim Hikmet içine, aydınlıklar haber veren kara bir yıldır. Ondaki bu umut, bu inanç 81. yıldığını gine degin yitmemiştir. 1965 yılında Batı Almanya'da onun adından söz edilirken, suçularak ve sıplayarak konuşuyorlar benimle Almanlar. Amerika'dan Japonya'ya kadar gönüllüler kazanmış, türlü dilden, türlü irkten insanlara umut, inanç ve sevgi vermiş bir büyük Türk ikel hapisanelerimizden başka verebilecek bir seyim yoktu. O ise, hiçbir seyim yoksa bile, «kalbim» var diyor, fakir milletime verebileceğim. «Yön» dergisi çok geç kalınmış bir ise, sanat dergilerimizi utandırmış gereken bir tutumla girişince; Nâzim Hikmet'in Türk Milletinin yillardır yoksun kaldığı büyük şirlerini yeniden yayımlamaya başlayınca, kendimi affetmek isteresine hemen Güney Almanya Radyosunun telefonuna sarıldım. Sevinçle, Nâzim Hikmet Türkiye'de, onun yurdunda yeniden basılıyor ve üzerinde tartışılıyor, dedim. «1941 Yılında»yı yayımlanmadan önce bunu radyoda aynen söylediler. Yoksa, Türkler 15 yıldan beri en büyük şirlerini kendi kendilerine yasak etmişlerdir, diyeceklerdi. Bunu diyemediler. Ama ben gene utanıyorum. «1941 Yılında» şan gücü bir yana, konusunu bile birkaç söyle açıklanacak türden bir eser değil. İcine ölümün de ister istemez karışığı, bir kız kaçırma işinden yaşamını dört duvar arasında tüketen «Babas», kağına bağırsakları düşümlenmiş karışımı, iki çocucunu tarlada bırakarak getiren ve doktorlar karısını iyileştirmesi için san-hap isteyen Dümeli, elini yaraladı, küçük işçi Kerim ve Nâzim Hikmet'in kendisi olan, karısına, o çok sevdigi karısına yazdıktı mektupta bile; Bu dünyada mektuplarında olsa bile yalnız kendilerinden söz etmenin ayıp olacağını, doğru olmayacağıni, yazan Halli insanın Anadoluda olsun, Japonya'da, ya da Meksika'da olsun; geçmiş bir zamanda, bugün, ya da yarın olsun değişim, sürekli ve insanı insan yapan değerlerini, gene insanın bir olanaklılığı içinde, sert olmaksızın, sil dölu çizgilerle veriyorlar. Nâzim'in ve eserinin büyüğünü, zamanızlığı ve evrenselliğini. Ote yanda bozuk bir düzene uygunmuş Doktor Faik. Buna da talih diyor. Oysa insan ve hali sevgisini tadamamış bir zavallı. Halktan kopmuş. Yapıyalnız. «Sonsuzlukta bir yıldız gibi yapayalnız.» Halkın içinde yapayalnız. Bize alışmış bir okumuş tipi. Normal olarak kaç

KARIMA MEKTUP

Bir tanem,
Son mektubunda:
«Başım sersem
Yüreğim suzıyor»
diyorsun.

«Seni asarırsas,
Seni kaybedersem»
diyorsun.

«Yaşıyamamı,
Yaşarsın karıcığım,
Kara bir duman gibi dağılır hatırlam rızkıda.
Yaşarsın kalbimin kızı saç bacısı
En fazla bir yıl sırer

Yirminci asırıarda
Ölüm acısı...

Ölüm...
Bir İpte sallanan bir ölü,
Bu ölüme bir türlü
Razi olmuyor gönülüm.

Fakat
Emin o ki sevgili
Zavallı bir cingenenin
Kılı, sıyah bir örümceğe benzeyen ell
Geçireceğe
İpl boğazma,

Mavi gözlerinde korkuya görebilmek için
Boşuna bakacaklar Nâzim'a

Ben,
Alaca karadığında son sabahumu
Dostlarımı ve seni göreceğim,
Ve yalnız
Yarın kalmış bir şarkının acısına
Toprağa götürüceğim...

Nâzim Hikmet

SEHİR TIYATROSU OLAYININ YANKISI

Hayati Asilyazıcı

Şehir Tiyatrosunun yeni yönetimli Kavanlin Komisyonunda son bliçimli olmadan önce Işın olup bittiyle getirilmek istenilen 4 Mart'ta gazetelerde duyulunca, aynı gün Şehir Tiyatrosu sanatçıları Yeni Tiyatroda bir toplantı yaptılar. Muhsin Ertuğrulu tutanlar ve tutmayanlar olduğun anlaşıldı.

8 Mart Pazartesi günü saat 15.00'de Küçük Sahne'de yeni çıkışak yönetimli protesto etmek ereğiyile bir basın toplantısı yapıldı. Toplantıya Şehir Tiyatrosunun beş yönetimli ve oyuncusu; ayrıca Ayşe Ayşe Algan, Tuncay ve Sevim Çavdar, Güngör Dilmen, Genco Erkal; Oyun yazarlarından Haldun Taner, Cevat Fehmi Başkut, Recep Bilgür; AP'nin çıkışmakta olduğu yönetimli isteyenlerden İhsan Devrim, Yalçın Akçay, Uluer Süer gelmişlerdi. Özel tiyatlardan Ulu Uraz ve Engin Cezzar. Beş yönetmen: Beklân Algan, Tunc Yalman, Zihni Küçükmen, Hamit Akinli ve Nüvit Özdogru katılımlılar. Eleştirmen olarak da biz vardık, Andak'la birlikte.

Sanat çevrelerinden ve aydınlarından gelen tepki karşısında yönetimli bir süre için geri bırakıldığı haberini yayınladı. Aslında ne yönetimli işi geri bırakılacaktı, ne de Edebi Heyet; Haysiyet Divan ve De netleme Kurulundan vaz geçilecekti. 9 Mart'ta Bele-

Muhsin Ertuğrul

diye Meclisinde sert tartışmalar yapıldı. AP'li Büyükkılıçlı Encümeni Başkanı: «Tiyatroyu baş rejisörün inisiyatifinden kurtarmak için ebedi heyet kurulmasına taraftarız. Bu yüzden de kadroları İhdas ettilik.» demiştir. AP'li milletvekilleriyle bir toplantı yapan AP'lı gurubu kesin kararını vermiş bile. Belediye Meclisinin AP'lı İkinci Başkanı İhsan Yarsuvat'ın sözleri söyleyerek yeni yönetimli nedenlerini lütfen açıklamıştır. «Muhsin Ertuğrul, devrinin yaşamış ve fileen çalışabilecek bir durumu kalmamıştır. Selâhiyetçilerin dediğine göre provalarda uyur bir vaziyettedir.»

AP'lı gazetelerin dışında basında çıkan yazılar, dan sonra Kavanlin Komisyonu Başkanı Abdurrahman Şeref Lâç ve İhsan Yarsuvat'la yaptığınum koymalarından eski sert sözlerinden döndüklerini göstermektedir.

Ötüler gelişikçe, İstanbul'daki özel tiyatloların yönetmenleri bir bildiri ile durumu protesto ettiler. Özel tiyatlolar; genel olarak İki açıdan tepki gösterdiler. Yeni yönetimli ve AP'lı tiyelerin Muhsin Ertuğrul İçin söylenen sözler üzerinde dura yorladı. Dörmen Tiyatrosu, Kent Oyuncuları, Ulu Uraz — Küçük Sahne Tiyatrosu, Oraloğlu, İstanbul, Gen.Ar ve Gülriz Sürdürü — Engin Cezzar Tiyatrosu, Özel Kadıköy Tiyatrosu'nun bildirileri, Kozu oylarlarından ötürü, yalnız Akşam Gazetesinde yayımlanıldı.

İstanbul'daki Sanatçılara, tiyatlardan tepki gösterdikleri bu olaya Ankara'dan yalnız Ankara Sanat Tiyatrosundan karşı çıldığı gözden kaçmadı. Asaf Çilyitepe, topluluğu adına, İhsan Yarsuvat'a aşağıdaki telgrafı çekti: Türk Tiyatrosunun kuruçusu, en değerli tiyatro adamı Muhsin Ertuğrul için söylemiş olduğu sözleri nefret ve ibretle okudu. Çeşitli enflasyonlara alılmış bir ülkede son olarak insan değerleri üstünde de enflasyon yaratmak isteyeniz sanat çevreleri gereken tepkiyi göstererek defetmesini çok iyi bilmektedir... 75 yaşındaki M. Ertuğrul'un aydın fikirleri ve davranışları hın yan sıra sizin donuk arzularınızın varlığı belli kendini bilenler için bilyik bir azap kaynağı olmuştur.

Ankara'dan sadece bu kadar ses yükseldi. Birkaç gün diğer sanatçıları ama Ankara'da tiyatroyla ilgili iki kurumun susması bağışlanı gibi değildi. Bir tiyatro olayı karyasında Yüksek Sanat Kurulu'nun ve Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü'nün Türkiye Milli Merkezi anlaştı. Tiyatro Enstitüsü'nde Geleneksel Türk Tiyatrosu ya da en eski tiyatro kurumu için sansürlü anlayışa karşı çıkmayan bu iki kurumun asıl görevinin ne olduğunu doğrusu merak ediyoruz. Bilindiği gibi 27 Mart 1965, Dünya Tiyatro Günü. İstanbul'da tiyatroya sansür konuşuyor fakat İKD kurum susuyor...

FAULKNER GÜCLÜĞÜ

Samih Emre

İlk eserini kırk yıl önce yayımlayan, kendini kabul ettirip Pulitzer'i, Nobel'i kazanarak bize anacak 1952 de küçük bir hikaye kitabı gelebilecek bir dünya yazarı üzerinde ne düşünülebilirsiniz? Düşünmeye vakitiniz ve hakkımız kalmış mudur? Batıdan bize gec gelen, üstünde birelmiş, kesinleşmiş bir yargıya gelen her değer karşısında olduğu gibi, böyle bir yazının dilimiz aktarımamı beklediğiniz eski bir eseri karşısında da olumlu bir kabulden başka ne yapabilirsiniz? Yapmağa gücünüz yeter mi? Bilmemişimiz bir ortamda ve duymadığımız bir zamanda bütün çatıma agamalarım geçmiş, kazanmış, bütün boyutları ile olusarak öylece değerlendirilmiş uluslararası bir finin, ancak bir çeviriçimci yardımıyla ulaşabileğiniz yargılanmış bir eseri karşısında söylemek bir gey kalmış mudur?

Bu konuda, bütün sanat olaylarında takvimde gereken en dürüst davranışın, yalnız kendi ölçülerileyde yargılayıp, kendi yargılarıyla tanımamak tayinin hiç mümkün olmadığını düşündürmemiz gereklidir. Kitap, kendinden önce bir yılın güvenilir sey getirmiştir. Herseyden önce, onu seçip baskıya hazırlayan yayınevini, bu seçime zorladığını güçlü bir öğe olarak kabul ettiğim kannı isteğinin, çeviriye emeğini ve özelliğini katan kişisinin, yazının finiñ perginlemiş ödüllü kurumlarının, varlığından yeterince haberli olmadığımız öteki eserlerinin, o eserler üzerindeki eleştiri yaralarını getiren önsöz özetlerinin bizi suskun bir bekleyecek görenin doğal bir etkileri, baskılıyıcı güçleri vardır. Özgür olduğumuz yalan.

Bir de ölümün. Çünkü hiçbir hayat ya da sanat olayı, büyük bir yazarın yakın ölümü kadar ve o güclülükle, herhangi bir konuya dünya kamu oyunun ilgi toplamını çekmem böylesine. «DÖŞEGİMDE OLURKEN»; William Faulkner'in en güzel kitaplarından biri olduğunda birelmiş olan bu romanın ilk sayfasına bakırsız, işte böyle saygılı etkilerin bilesinde bağımlı ve dengeye dayanır. Seçim dikkatinde çeviri özüne, baskı müdüründen sürüm tutumuna kadar her davranışıyla alımlı bir ağırlıktır ve onur, plasya ölçülerini dışında bir like ve sevgi tutarlılığı getiren yeni bir yayınevini, DE YAYINEVİ'nin bir kitabı olarak ekimasayı, bu kadar çabuk ve güvenle de sarılmazdım belki. —İste başka bir etki daha—.

Ne var ki ilk bölümde başlıyarak —yükarda sayıklarından başka— daha başka güçlükleri çıktı Faulkner'in. Çoğu yazarda kaybolmuş olan bir belirgenlikle Faulkner bir hristiyandır. Faulkner, bize uzak ve anlaşılmaz zor bir kit'amin adamı olarak fazla Amerikalıdır; Faulkner, birçok Amerikalının bile anlamakta güçlük çektiği bazı yöresel özellikleriyle bir Güneylidir. Faulkner, hastalıklı ve tipik bir mizaç yapısıyla, tutkulu ve sapıklılıkla ayrıcalıkları kendilerinde toplayan özel kahramanları yaratmıştır; Faulkner, henüz birkaçlığını görebildiğimiz taze bir yön temin, bilinc akımı'nın izleyicisidir. Bu kadar da değil; Faulkner, anadili İngilizce olanların bile arasında güç anlayabildiği bir ölçüde, esine az rastanan bir ifşit ve biçim sanatçısıdır. Bundan ötürü Faulkner çeviriçisi de, onun söz dizimi oyularına uyaramaları yapabildiği oranda başarılı olacağımı düşünmenin tedbirini içinde ve anadili yetmezliğinin çıkmazındadır. (Bu söyle bir etkidir ki nice efsiz düzenlemelerini gördüğüm Said Manden'i, kitap kapısında, sanksi yazarının noktalama ve cümle yapısındaki kişisel kullanımına uymak istercesine hecelerin harflerini ayıracak yeni bir istif yapısına götürmüş gibidir.)

UÇAN BALONLAR

Ali Uzunisa

Kayseride, Döner Kümbetin arkasında, biri kız, biri erkek iki çocuk görmüştüm. Bir pashasın üzüm yiyorlardı. Elleri inanılmaz bir güclüzlük İmp kalkıyordu. Göz kapaklarında beş on silmek kovalmadan oturuyordu. Erkek olam çok küçüktü, belki altı ayaklı, ama yüzü seksen yaşındaki kilerin işkelet maskesine, buruşukluğa bürünmüştü. Beş altı adım ötelerinde duruyordum ama solmalarım duyuyordum. Bana bakmıyordu. Sene 1963 tili, ben iyiliğimle, birkaç bin ilârik sinema şenliği, onlarının eşî bir nüfus kâğıdıyla karsılından duruyor, durumu anlamaya çalışıyordu. Ve 8 yaşındaki Mehmet

Sonra Ankara'da bir doktor arkadaş anlatı. O çocukların derdi açıkçası, yaşışacak kadar yiyip, iki üç gün tekrar aç kalan insanların durumunuş. Ve öleceklermiş yakında. Türkiye'de her gün sürüyle insan, hem de çocuk, bu yüzden ölüyormuş. Hemen hem doğan çocukların yarısına yakın bir rakam.

Köyde öğretmenlik yapıduğum ilk yıl çocuklara zavallı burjuva kültürümün belirtisi olan yılbaşı kavrancılarını anlatmaya çalıştım. Sizlîn için bu söyle bir gün ki, her istedigim olacak, bütün oyuncaklar bir anda önlünlere yiğilacak, bana bu konuda bir tâbir yazın dedim. Ve 8 yaşındaki Mehmet

Akbâş Şünlâr yazdı sari bir kâğıda: «Yılbaşı senden su oyuncakları istiyorum, anam hasta, bana bis opon ver, son.»

Uzunisa nahiyesine yakıköydeki en lîy dostum Celâl Yamak'tı. (tabancam olup olmadığına dair ilk gün sordu. «Yok» dedim, «Ya bir gelir de kapımı kuralarsa» dedim. «Açar konusurum» dedim. Gene güldü. «Burular teknik değildir» dedi. «Daha on beş yıl önce aşagıa kadar ağa topraqlarıyu bulalar. Alafalarını yaktılar, harmanlarını caldılar. Fındıklarını gece sükütlere de kaçırdılar, ama az a dam önlmedi dedi. «Ondan keşiceye vakti kapa varılısuca taban-

LOUIS ARAGON Gül ve Sümbül

*Biri Tanrıya inanırda
Inanmadı öteki
Ama düşmanın hapsetti
Sırma saçlı gözler görmedik igin
Biri tırmârıkken mordiveni
Ortalığı gözleyen kimdi
Tanrı vardır diyen mi
Tanrı yoktur diyen mi
Öz kaygımız geldi mi
Kaimaz bacımlerin öneni
İste sovaş işte hapis
Düşman etti etmiyor
Tanrı vardır diyeni
Tanrı yoktur diyeni
Ama onların gözünde şimdî
Yalnız sevmek önemli
Sırma saçlı güzeller güzeli
Düşmanları değil ki
Seçer birini elbet
Yerler ki savas bitsin
Hır olsunlar yeter ki
Ortak düşmen dururken
Yiyecek kader birbirlerini
Kafedan sakat sanmeyin
Tanrı vardır diyeni
Tanrı yoktur diyeni
Kulenin tepesinden nöbetçi
Ateş etti görünce olsun biten
Biri düştü sendeliyor öteki
Hangisi oleeck dersiniz
Tanrı vardır diyen mi
Tanrı yoktur diyen mi
Öimediler ama zindandalar şimdî
Bilin bakalim hangisi
Geçleri soğuktan titrer
Hangisi farelerden ökter
Tanrı vardır diyeni
Tanrı yoktur diyen mi
Gözyaşlarınıza da benzer
Tipki silâhlarım gibi
Hangisiydi ama hikin ölen
Doğarken günlerin en zâlimi
Tanrı vardır diyen mi
Tanrı yoktur diyen mi
Sırma saçlı güzeller güzelini
Anarok verdiler son nefeslerini
Biri Tanrıya inanırda
Inanmadı öteki
Ama kanları syn renkli gördüm
Aynı ışıkla gözlerinde göğüp gitti
Tanrı vardır diyeni
Tanrı yoktur diyeni
Akıp al kan damla damla
Kara toprağı bestedi
Gelecek yıla bitsin diye
En güçlü ekinterin en güzel
Biri Tanrıya inanırda evet
Evet inanmadı öteki
Ama yanyana durur adları yüreklerde
Cemert ve yâim sevgileri
Yeni sevgiler yaratır durmadan
Ve durmadan söyle atış böceği
Türkünde o çitte sevgili
Leylälik serpeli yakın
Gül de sümbül de bulutlular sevgili*

Türkçesi Atilla TOKATLI

Diller ki: «canım Avrupa'da herhangi bir pastahaneden istedigin yere para gönderemeyeceksin, halbuki bizde hürriyet yok, nerdedee oğlum...» Benzetme köküne kadar doğrudur, iyidüşündün. Bizim de okumuş yazmış şehir insanları um kendine göre sorularını duyguları var diyenleri hatırlayın. Dursun Akçam'ın anlatığı kadın sorularının bulunduğu bir ilkede Antonioni'nin ne büyük bir feminizm olduğunu bâllandırıcı anlatanları hatırlayın.

Uçan balonlar vardır, sonsuzluğa gitmeklerini sunmaz havalandırır. Bir yerde sıkışık patlayacakları hâl düzleşmeyecektir. İşte benim anlatmak istediklerim buna benzeyir, ve sıkışık bireysel bir çıkış değil, Anadolu'da tanıdığım yüzlerce aydın gerçekte halkın olsa meşyâreti: yânil onların gülilik sikluslarını yaşayan aydınlar çıkıştır. Celâl Yamak'ın şenliği hâna tedbirî olmayı öğretti. Bu gerçekler efenâde halolmaz, düşünceleri biraz sarsmak gerekiyor. Anadolu'daki aydınlar güven vermek gerekiyor. Çinkili yâsim sanatçuları halkın çakarın bir gözünden doğuyor. İki büyük ciddî gazetede yâsim reporterlar okuyup kalan读者lara bu ülkenin fikri hayata yâsimenâsi. Gerçek sanatçular halkın yaşamundan ve devrinin eylemlerinden çıkaracak. Anlaşılı mı? Balonlar da, sonsuzluğa dek sârmeyecek, bir yerde sıkışık patlayacak.

Zonguldak Kömür Havzasındaki maden kuyularında, ortalama olarak, her üç günde bir insan ölüyor. İş kazalarıyla ilgili olarak hazırlanan istatistiklerin söylediği budur.

Ocak kazalarının basına yansıyanları, çoğunlukla sansasyona eşverişli, bir çırپıda 5-10, ya da daha çok sayıda işçinin başını yemiş olan büyük facialardır. Orneğin bazı köyleri hemen hemen erkeksiz bırakarak 63 ölümlü Kandilli, 49 kurbanlı Kasaplarla, yine buna yakın ölümlü Gelik üretim bölgelerindeki erzur faciaları gibi.

Yeraltıda, bir kaza kılavicisi ile patladığın zaman, kuyuları bir volkan gibi sarsmasından ve yaptığı korkunç tahriflerden ötürü maden işçilerimin pek yerinde bir buluşa «ateş nefes» dediği griz kazalarını dışında ve fakat can kaybı bakımından ondan çok daha öncü olan bir başka ecce tuzağı daha vardır; Göçük kazaları.

Göçük kazaları, cevheri alınmak için altı oyulan dağları sırtlarında taşıyan direk bağlarının kırmış, çökmesi, toprağın veya kömür tabakalarının kayması sonucunda meydana gelen Kurbanlarım teker teker veya ikişer üçer aldığı için griz faciaları gibi dikkat çekmektedir. Ama «göçük», geçen zaman içinde 'şını hic' şasmanı bir isabetle görür, böylece de göçük kazalarında ölümlerin sayısı yılda 80-100 den aşağı düşmez.

Bu rakam, çöken toprak veya kömür tabakaları altında solusuz kalarak veya ezilerek iş yerinde candaş geçip «sağlam ölüler» içindir. Kazada aldığı yaraların sonrasında hastahanelerde ölenlerle sakat kalanlar bu 80-100'lik top'a in içinde değerlendirir.

Son kanlı olayların ışığı altında, bütün bunlarla demek istedigim sudur ki. Zonguldak Kömür Havzasının dört büyük üretimi bölgesinde ve bunlara bağlı birçok bölgelerde iş kazalarından gelen ölümler, kanıksanmış olmasına bile, aşağı yukarı altı sachsen olan günlük vikalardandır. Bir bölgede veya bölgelinde değilse, mutlaka diğerde dispanserdeki sedyeve uzatılmış veya gasilhanedeki taşa vurılmış yüzü gözlu kanla karışık kara bir su ile kaplı, asfiksî sonucu kulaklarından fışkıran kanlar genelinden suzan cesetlerle karşılaşmak hemen gün aşırı görülen olağanlıklardır.

Aşında, yeryüzünden yeraltına oyulan 400 metre derinlikteki kuyularda Azrallı ile her gün ahbabık kurularak çalışan ve kaza ölümleri günlük normal olaylar arasında sayılan bir bölege, Kozlu Uretim Bölgesinde, iki işçimizin bir kaza sonunda ölmeleri, eger günlük olaylar dizisine girmemis, bir göçük kazası gibi sessiz geçmemis, ölü sayısının azlığına rağmen bir «Ateş nefes» etkisi yaratmış ise, bunu olayların niteğili ile ve Havza tarihinde ilk vak'a olusu ile açıklayabileceğiz. Üzerinde durulacak iş, bu ölümlerden çok, kaza kurşunu ile gelen ölümlerin nedenlerini hazırlayan ana sorundadır.

Zonguldak Kömür Havzası, 1829 yılında Ereğli Uzun Mehmet tarafından meydana çıkarılmıştır. Kömür damarlarının bulunusuya iş etmeye açılmıştır. Arasında 19 yıllık bir süre geçmişinden Havza'da iş ve işçilik tarihi 1848'de başlar. İşte Ondokuzuncu Yüzyılı, ortalarından bugüne kadar geçen 117 yıl içinde, işçi ile işsiz kuvvetleri arasında ilk defadır ki bir çatışma olmuş, silahlardan patlamış, iki işçi ölmüş, taş ve sopalarla iki taraftan yaralananlar olmuştur.

O ZAMAN «AVCI TABURLARI» GÖNDERİLMİŞTİ...

Evece yanyıldığım bir kitabı hazırlamak için yaptığım kicilemelerde göre, Zonguldak Havzasında toplu olarak iş bırakma hâdisesi 1908 Meşrutiyetinin ilanından sonra olmuştur. Olay, Havzanın o zamanlar en büyük üretim bölgesi olan Geçlik ocaklarında başlamış ve hızla gelişerek bütün bölgelere ve demiryolu personeline yayılmıştır.

Onerinde davul - zurna, ellerinde allı yesilli bayraklarla ilerleyen gruplar şerefininmiş, Ereğli Şirketi Osmaniyesi merkez binasının önünde protesto gösterileri yapmışlardır. Yürüyüş yapan işçilerin işçileri ise tek madde özettebilir: İstihkaklarından «Hasbahane parası kesilmemesi».

Kömür Havzamızı 99 yıl süreli bir imtiyazla ele geçirmiş olan Fransızlar, o sırada maden işçilerimizi Kongo şömine gelerindeki çalışma şartlarını denk bir

KOZLU OLAYLARININ İÇYÜZÜ

ZONGULDAK

Ahmet Naim Çıldır

yazıyor

tempoda istismar ederlerken, kendi işlerinde yaralanan veya hastalanın işçilerin tedavi masraflarını da işçije ödetecek kişiler varmışlardır.

Mesele son oylarda olduğu gibi, o zaman da fazla büyütülmüş İstanbul'dan Havza'ya Musul gambotu ile «Avci taburları» sevk edilmişdir. Bu gambotla Havza'ya gelen Fransız Şirketi İdare Meclisi Reisi Kong Vita's, çok haklı ve maliyeti ucuz işçije işini derhal yerine getirmis ve olay, tek işçinin burnu kanamadan geçirtilmiştir.

Havza'da bundan sonra da bir iki mevsim iş terki olayı daha olmuştur. Grev niteliği taşıyan toplu iş terkleri daha çok 1923 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında görülmüşdür. O zaman arda yüreklükte olan «Tatili Eşgal Kanunu» gereğince yapılan bu grevlerden iki Asma Uretim Bölgesinde olmuştu. Grevin nedeni, Fransız Şirketin işçije verilen cezalar ve 10 Eylül 1921 tarihli «Havza Fahmiye Ameli Kanunu» na rağmen, 12 saat çalıştırılmaya devam eden işçije fazla saat ücreti ödememesidir.

Bundan sonra yine 8 maddede şetlenen isteklerine tam bir grev niteliği taşıyan toplu iş terkini Havza demiryolu personeli yapmıştır. Bu grevlerde işçi delegeleri ile Fransız Şirketi temsilcileri, «Sanal ve Mesaj Müdürlü Umumisi»nin aracılığı ile müzakerelerde bulunmuşlardır ve uzlaşmaya varmışlardır. Gerek Asma ocaklılarındaki, gerek demiryolundaki grevlerde zabitanın işe karışmasını gerektirecek hiçbir bürokratik olamamıştır. (Bugünkü açı konumuna hemen donebilme) işin, bu olayları gri düşüg gibi, çok dar bir çerçeveye içinde özetlemekle yetinmişim. Havza tarihinde işçi davranışlarını ayrı bir yazma konu olarak bu önemli bâsihlerde ilgili okurlara bilgi vermeye çalışmak arzusundaydım.)

4500-5000 işçi çalıştırılan Kozlu Uretim Bölgesindeki olayları, gazeteler etrafı sokaklarında yazıkları için, burada olayları da tekrarlıyacak değilim. Olay, arbebedi bir grev değildir. Bu, İşletmenin 26 milyonluk kârından ayrılan 5 milyon lira tutarındaki «iyakat primi»nin, evvelce verilmiş olan başka prim ve zamlarında olduğu gibi keyfi dağıtılması, iddialara göre de «aslan payının» çalışandan çok, çalışmaya nezar edenlere ayrılmış karşısında juylulan hoşnuttuluğu açığa vurmak için yapılan bir iş bırakma, işler bâlyâlîce de dozu fazla kaçmış olan bri protesto davranışıdır.

Benzeri olaylarda olduğu gibi, işte hemen bir parmak aramak ve hazır olan ortamın asıl nedenlerine göz yumarsa, olayın tâlimîli kışkırtıcılık izah etmek eğilimi, bu olayda da hâkimdir. Olaylarda kışkırtıcılık olsa bile, bu, dolu bardağı taşıran damla olmak istiliğinden bile yoksun, bir dâfûmeden ibaretî. Çinlik bardağı taşıran damla, önce «kazmacı» işçilerin sizlanması yol açan, byakat priminin hak sahiblerine, hak etkileri ölçüde dağıtılmamış olmalıdır.

ÜCRET ARTISI 30.
FİYAT ARTISI 300...

Havza iş şebekebine ve istihlâk ve prim düzenlemesi usullerine yabancı olan okuramusun meseleyi bütünlükle açıklığı ile kavramalarını sağlamak için, çok kısa da olsa bazı açıklamalar gereklidir. Kömür ocaklarında üretimde birinci derecede iş gören işçiler, «kazmacı»lardır. Kazmacılar, yeraltında uzanan maden damarlarında sağlam soluk açılan şantiyelerde (ki bunlara baca denir) makinelerle ve daha çok sadece kol gücü ile kömür

kazan işçileridir. Her bacada kazmacı, yedek ve işçî olmak üzere üç kişilik ekipler halinde çalışır. Bunlardan sonra, yine üretim işleriyle birbirine bağlı diğer yeraltı işçileri gelir. Şimdi kazmacıları ele alarak, yeraltı işçisinin tâlimine de yapabileceğimiz kıyaslamalarla sizlânmalı nedenine doğrusu büyük bir bölgede istihsalın artırılması gereklidir.

1957 yılında maden kömürlerinin artışı fiyatı ton başına 34 lirayıdır. Kazmacı ortalama gândelliği de 8.5 lira Kömürün tonu bugün 137 liradır. Kazmacının gândelliği ise 11 lira Demek oluyor ki, kömür fiyatı tam 4 kat artmış, bu katmer istilâne katmeri zanneden, kazmacı — dolayîstyle derece derece bütün yeraltı işçileri — eski ücretinin yarısının yarısı kadar faydalananamamıştır. Yeraltı işçisinin ücret artışı payı bundan da düşük olmuştur. Başka bir örnekle, kömür satışı fiyatı Divan sairlerinin «servi hıram» gibi dört misli boy atmış, işçinin gândelliği ise zaten yılın çahsi gibi bodur boyunun üstünde yarısının yarısı kadar bir nokta eklemiştir.

Her ne kadar 34 liradık kömür fiyatı, genel hayatı yansımış diye 1950 den önce, maliyetten ucuz seviyede dondurulmuş bir fiyat ama, madem ki 1957 den bu yana dört misli artış görmüştür, işçi gândelliğine katkıda zanneden payı bu kadar kisır mı olmalı düşüncesi herkesin aklına gelebilir.

VERİM ARTISI 35

ÜCRET ARTISI 30

Yine kazmacıya ölçü olarak bir başka örnek verelim: 1957 de kazmacı verimi, bütün Havzanın ortalaması olarak 3.5 tondu. Bugün ise 6.5 tondur ve hâlâ fazladır da. Şu halde kazmacı, kısmen maklûnenin yardımıyla gânde adam başına kömür üretimi 3.5 tondan, bir misliine yakın bir artıla 6.5 tona yükseltmiştir. 6.5 ton tuvenâh kömür, taş toprağı ayrıldıktan sonra yâzide 68 istihâde nisbetîle 4,42 ton satılık kömür tekrâbâ eder. Bunun değer olarak ifadesi, 603 liradır.

Bir yandan kömür fiyatı, dondurulmuş eski fiyatın üzerine iş katı bindirilerek artarken aynı zamanda kazmacının adam başına üretimi de bir misliine yakın fazla olmuş, fakat kazmacı (ve dolayîyle yeraltı işçisi) gândelliği söyle böyle 2,5 lira kadar bir zam görmüştür.

BİR KAZMACININ SIRTINDA

10 KİŞİ...

Kömürün maliyetini etkileyen faktörler, şüphestir, yalnız kazmacı ile içeri ve dışarı işçiliğinden ibaret değildir. Buna nezar, sosyal hizmetler, ve malzeme masrafları da eklenmektedir. Maliyeti etkileyen hizmet bölgelerinde nezar etmek, gerçek ücretlerde, gerek primlerde, iş hacmine göre çok ağır bastırısu götüremez bir gerçektir. Teknik kadrodaki işine bağlı, çalışan, işbiller elemanları çoğunlukta olduğunu kabul etsek de, yalnız bu kadro içinde değil, bunun içinde olsun dışında olsun sandalyesiz makam, işsiz iş, iş olsun içün iş sahibi, kolay para kazanan geniş bir kadro vardır. Bütün ücret, prim, fevkâfâde ikramiye, mutlu azınlığa dâhil olmayan memur ve işçilerin verdikleri istihâde pembedâ zarf, sarı zarf, içinde toptan sunulan primlerden teknik kadro ile beraber büyük pay nisbetinde bu geniş kadro da faydalalar. Madenciler arasında pek yaygın bir de-

yimle «Bir kazmacının sırtına en azından 10 kişi binmiş» olur.

Son olayların patlak vermesinin nedeni olan «iyakat primi» dağıtımında da yine «malîci kesri» hikâyesi geçmiştir. 26 milyonluk kârın ayrılan 5 milyonun yüzde 65 i yüksek nezaret bölgümüne, artan 35 i de yeraltı ve yeraltı işçisinin tâlimine ayrılmıştır. Şurası unutulmamalıdır ki, yüzde 65 i alanlar nihayet yüzler içinde dönen bir rakamla gösterilebilir. Yüzde 35 i bölülecek olanlar ise onbinler olarak. Yâni bin liradık bir primin 650 lirasını aralarında belirli nisbetle bölüştük olanlar 10 kişi, geriye kalan 350 lirayı bölüştük olanlar ise 3000 kişidir.

Madencilik, hazırlık çalışmalarının başarıları uzun vadelerde gerçekleştirilebilir bir iştir. 1944 yılında projeleri yapılan ve 1945 yılında beri de uygulanan «Havza Kalkınma Planı» meyvalarını vermeye başlamış, kömür üretimi artmıştır. Buna kömür satışı fiyatına yapılan zam, Bartın çimento, Ereğli DemirÇelik fabrikalarının yapılmalarıyla o alanlara işçî kaynaralarından sağlanan bir kışım tesarruf da eklenince bilincosunu uzun süredir zararla kapatır. Ereğli Kömürleri İşletmesi iki yıldır kâr geçmiş, 1964 yılında 26 milyon kâr etmiştir. Bu 26 milyondan işçîye dağıtılmak üzere ayrılan 5 milyonun tezâzinde gösterilen çârcâlîk gayretteyle idari chelyetsizlik, bildiğimiz üzüçü olayları doğrusu büyük bir bölgede istihsalın ve ayrıca ocaklardaki bakım işlerinin birdenbire durması yüzünden olan zarar, bu kâr da silip süpürmüştür.

Kozlu olaylarındaki ortamı yaratayan nedenleri yukarıdan beri belirtmeye çalışmaktaım. İşte bu nedenlere eklenerek bir de psikolojik neden vardır. Toplu iş bırakan madenciler, üstlerinin kendilerine pek hoymaça muamele etmelerinden sıkıştırıcı olmuşlardır. Olaylar sırasında aralarına girmek isteyen bir mühendisin ağız bir şekilde dövülmeli, içten içe kayanın bir öfkenin tepkisinden başka bir şey değildir.

AGA KAFALILAR...

Bazları öze, çekirdeğe girmeye ya da işçî yetmediğinden, ya da işçî hâlâ ağa zihniyetiyle çok tepeden baktıklarından işi «şimarkâh» diye görmekte, göstermeye çalışmaktadır. Eşfendim, daha ne istiyorlar? Bugün sosyal masraflar haric, alıkları primlerle beraber bir kazmacının ortalama gândelliği 16 liradır. Etli yemekleri, tatlısı, tuzlusuya katorile ri alırlar, iş elbiseleri verilir, sıcak yataktakalar... Dün ne durumda oldularını ne kabur unuttular, diye bilimkoduları dikkatler.

İşin hazır tarafı, bunların «dün» diye ele aldığıları kâstas, yabancı sermayenin kömür havzamızı işçisiyle beraber ilkel şartlar altında sömîrdükler devirdir. Evet, kapitâlşâyonlar zamanında kendileri soygunca işismar usullerini sıkılayan hukukunu da beraber getirerek Havza'ya musallat olan yabancılar, «Ana gaye kâr, İstihâsâ jse kâr vasıtâdır» dâstur ile çâşmuşlar. Havza için, kâr sağlayacağına inanmadıkları testîler için tek civâ dahi çakmadan, işçîyi gün doğusu - gün batımı hesabyla küçük içretli angaryacı tayfası gibi çalıştırılmışlardır. Ama birukalmış yabancı sermaye, işçileri işlevsiz kısaltır. Ama birukalmış yâzâne, tuzlusuya katorile ri alırlar, iş elbiseleri verilir, sıcak yataktakalar... Dün ne durumda oldularını ne kabur unuttular, diye bilimkoduları konusuna olunca.

Yâmina başkas bir ağadan aldığı iş şürtümcâkarşına dinliyip, «Bak sana doğasıya aşı veriyorum, ayağını çarık çul gördüm. Sansam altında bir dösek de verdim. Üstelik sâdam su kâraine 35 liradır. Eski ayağın yanında bâsihlerin dâşlînâde görürdü» diye çıkışan ve böbürlenen bir ajanın kâfetârim ben bu ayağâ kafâhaların söylemeklerini.

Havzadaki son fizîcî olayları hazırlayan ortamı, biriken nedenlerle açıklaştırmak istiyorum. İş dönlüp dolaşıp «sosyal adalet» konusuna gelip dayanıyor. Olayda tâhirîk varır, yoktur. Bu konunun rûhuyla uzaktan ilgili bir meseledir. Mesele, bütün tâhirîkleri kayadan bir şey ko paramiyen yel gibi etkisiz bırakacak salâlam ortamı yaratmaktadır. Bu da başkalarının çok önce hallettikleri, bizde ise hâlâ gîrif kalmakta devam eden sosyal adalet probleminin çözülmeyile inâmkândır.

Patiyan tâhirîklerin sağladığı iş âhenâgi, hierisi için hâlibir zaman teminat sayılmaz.